

2003.
**FEDERACIJA BOSNE I
HERCEGOVINE**

KONSOLIDACIJA * REFORME

Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina je država sastavljena od dva entiteta i distrikta Brčko, a prostire se na površini od 51.129 km².

Federacija Bosne i Hercegovine¹ obuhvata 51% njene teritorije i ima površinu od 26.074,0 km², a sastavljena je od deset kantona i to: *Unsko-Sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-Dobojski, Bosansko-Podrinjski, Srednjo-Bosanski, Hercegovačko-Neretvanski, Zapadno-Hercegovački, Sarajevski, Livanjski*.

Republika Srpska obuhvata 48% njene teritorije i ima površinu od 24.561,7 km²

Distrikt Brčko obuhvata površinu od 493,3 km², što predstavlja manje od 1% ukupne površine Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina je jedinstveno monetarno područje, ali ima tri ekonomske politike.

¹ U slijedećim tabelarnim pregledima korištene su skraćenice za kantone i to: *USK - Unsko-Sanski, POK- Posavski, TK - Tuzlanski, ZDK - Zeničko-Dobojski, BPK - Bosansko-Podrinjski, SBK - Srednjo-Bosanski, HNK - Hercegovačko-Neretvanski, ZHK - Zapadno-Hercegovački, SAK - Sarajevski, LIV- Livanjski*

Sadržaj:

1. Resursi.....	3
1.1. Geografski podaci i stanovništvo.....	3
1.2. Poljoprivreda.....	4
1.3. Šumarstvo.....	5
1.4. Energetika.....	8
1.5. Saobraćaj i veze.....	9
1.6. Rudna bogatstva i energetska sirovinska osnova.....	11
1.7. Ljudski resursi.....	12
1.8. Prosječno korištenje.....	14
2. Ekonomija.....	15
2.1. Ekonomski sistem.....	15
2.2. Ekonomski rast.....	15
2.3. Šta dalje?.....	22
2.4. Agregati ponude i potražnje.....	25
2.5. Cijene i nadnice.....	27
2.6. Javni prihodi i rashodi (budžet, javni fondovi).....	29
2.6.1. Prihodi.....	29
2.6.2. Rashodi.....	30
2.7. Finansijsko tržište.....	32
a) Primarno.....	32
b) Sekundarno.....	34
c) Privatizacija.....	35
2.8. Investicije.....	37
2.9. Izvoz – Uvoz.....	38
2.10. Prihodi i rashodi domaćinstava.....	39
3. Neformalna (siva) ekonomija.....	40
3.1. Metod distorzije.....	40
3.2. Metod ponude na tržištu rada.....	40
3.3. Metod obrta novčane mase.....	40
4. Obrazovanje.....	41
4.1 Osnovno obrazovanje.....	42
4.2. Srednje obrazovanje.....	43
4.3. Visoko obrazovanje i naučnoistraživački rad.....	44
4.4. Finansiranje obrazovanja.....	45
5. Umjesto zaključka.....	46

1. Resursi

1.1. Geografski podaci i stanovništvo

Tabela br 1.

Kanton	Stanov.	Površina	Reljef	Gust. naselj.	Prir. prir.
USK	307.623	4.125	Prirodne regije: Obod panonske nizije i kraška polja Nadmorska visina: od 250 do 2000 m Klima: umjereno kontinentalna. Pros. padavine do 1750 lit/m ²	75	1.854
POK	43.588	325	Prirodne regije: Panonska nizija Nadmorska visina: do 250 metara Klima: umjereno kontinentalna. Pros. padavine do 1000 lit/m ²	134	-24
TK	510.353	2.649	Prirodne regije: Obod panonske nizije i rudne planine. Nadmorska visina: od 250 do 1400 m Klima: umjereno kontinentalna i pretplaninska. Pros. padavine do 1250 lit/m ²	193	2.312
ZDK	398.862	3.340	Prirodne regije: Rudne planine, Nadmorska visina: od 300 do 1400 m Klima: Pretplaninska i planinska. Pros. padavine do 1250 lit/m ²	119	1.405
BPK	35.246	504	Prirodne regije: Starovlaška visija Nadmorska visina: od 500 do 2000 m Klima: Pretplaninska umjereno kontinentalna. Pros. padavine do 1250 lit/m ²	70	64
SBK	237.694	3.030	* Isto kao ZDK	78	1.089
HNK	218.009	4.401	Prirodne regije: Hercegovački krš. Nadmorska visina: od 0 do 2000 m Klima: Izmjenjena sredozemna i sredozemna Pros. padavine do 2000 lit/m ²	50	343
ZHK	81.412	1.362	Prirodne regije: Niska hercegovina Nadmorska visina: od 500 do 2000 m Klima: Sredozemna i umjereno kontinentalna Pros. padavine do 2000 lit/m ²	60	-24
SAK	401.274	1.277	* Isto kao ZDK	314	438
LIV	83.781	4.934	Prirodne regije: Bila i kraška polja Nadmorska visina: od 1000 do 2000 m Klima: Planinska Pros. padavine do 1750 lit/m ²	17	-24
FBIH	2.317.842	25.947		89	7.433

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

1.2. Poljoprivreda

a) Obradivo zemljište

Tabela br 1.

u hektarima

Kantoni	Oranice i bašte	Voćnj.	Vinogr.	Livade	Ukupno obradivo zemljište
	1	2	3	4	5
USK	104.776	2.901	0	40.728	148.405
POK	20.156	585	20	970	21.731
TK	74.054	14.395	0	15.187	103.636
ZDK	48.338	9.027	0	32.336	89.701
BPK	3.184	4.799	2	6.888	14.873
SBK	48.649	4.999	0	33.017	86.665
HNK	30.204	1.803	1.862	25.427	59.296
ZHK	14.811	64	653	3.582	19.110
SAK	9.690	2.736	0	16.509	28.935
LIV	47.284	326	0	76.158	123.768
FbIH	409.890	41.858	3.427	254.000	709.175

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

b) Neobrađeno zemljište

Tabela br 2.

u km²

Kanton	Površina	% obradivog zemljišta u ukupnoj površini	Oranice, bašte i vrtovi		
			Ukupno obradivo zemljište	Neobrađeno zemljište	% neobrađenog zemljišta
USK	4.125	25	1.047	529	51
POK	325	62	202	98	49
TK	2.649	29	759	162	21
ZDK	3.340	14	480	181	38
BPK	504	6	32	21	67
SBK	3.030	17	510	296	58
HNK	4.401	6	262	72	27
ZHK	1.362	11	148	85	57
SAK	1.277	8	101	46	45
LIV	4.934	10	469	320	68
FBIH	25.947	15	4.009	1.810	45

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Komentar:

1. FBiH raspolaže sa nedovoljnim i neuređenim poljoprivrednim zemljištima koja su usitnjena s velikim brojem malih parcela i slabih boniteta.
2. Po jednom stanovniku dolazi obradivog zemljišta 0,30 ha.
3. Rezerve u neobrađenim zemljištima (45% obradivog zemljišta je neobrađeno) omogućuju zapošljavanje još 45.000 radnika.

1.3. Šumarstvo

3.1. Stanje šumskog fonda

a) Struktura površina šuma i šumskog zemljišta

Tabela br. 1.

R B	Kategorija Šuma	Državne šume		Privatne šume		UKUPNO	
		ha	%	ha	%	ha	%
1.	Visoke šume i kulture	657.127	55,0	57.821	20,8	714.948	48,6
2.	Izdanačke šume	273.649	22,9	156.161	56,3	429.810	29,2
3.	Goleti	263.046	22,1	63.706	22,9	326.752	22,2
S v e g a :		1.193.822	100,0	277.688	100,0	1.471.510	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

b) Drvne zalihe, godišnji zapreminski prirast i etat u krupnom drvetu

Tabela br. 2.

R B	Kategorija šume	Vrsta drveća	Državne šume		Privatne šume		Ukupno	
			Na cijeloj površini 000 m ³	Po ha m ³	Na cijeloj površini 000 m ³	Po ha m ³	Na cijeloj Površini 000 m ³	Po ha m ³
a) Drvne zalihe								
1	Visoke šume	Četinari	58.352,9	88,8	1.162,2	20,1	59.515,1	83,1
		Lisičari	83.915,1	127,7	7.383,7	82,4	91.298,8	123,9
		Svega	142.268,0	216,5	8.545,9	102,5	150.813,9	207,0
2	Izdanačke šume	Četinari	7.114,9	26,0	3.716,6	23,8	10.831,5	25,3
		Lisičari	7.114,9	26,0	3.716,6	23,8	10.831,5	25,3
		Svega	7.114,9	26,0	3.716,6	23,8	10.831,5	25,3
3	Ukupno	Četinari	58.352,9	58,2	1.162,2	5,3	59.515,1	48,6
		Lisičari	91.030,0	92,7	11.000,3	39,4	102.030,3	82,9
		Svega	149.382,9	150,9	12.162,5	44,7	161.545,4	131,5
b) Godišnji zapreminski prirast								
1	Visoke šume	Četinari	1.682,2	2,56	45,7	0,79	1.727,9	2,41
		Lisičari	1.918,8	2,92	189,7	3,28	2.108,5	2,95
		Svega	3.601,0	5,48	235,4	4,07	3.836,4	5,36
2	Izdanačke šume	Četinari	2,7	0,01			2,7	0,01
		Lisičari	246,3	0,90	235,8	1,51	82,1	1,10
		Svega	249,0	0,91	235,8	1,51	84,8	1,11
3	Ukupno	Četinari	1.684,9	1,68	45,7	0,21	1.730,6	1,41
		Lisičari	2.165,1	2,23	425,5	1,98	2.590,6	2,18
		Svega	3.850,0	3,91	471,2	2,19	4.321,2	3,59
c) Godišnji obim sječa								
1	Visoke šume	Četinari	1.386,5	2,11	45,7	0,79	1.432,2	2,00
		Lisičari	1.984,5	3,02	189,7	3,28	2.174,2	3,04
		Svega	3.371,0	5,13	235,4	4,07	3.606,4	5,04
2	Izdanačke šume	Četinari	117,7	0,43	235,8	1,51	353,5	0,78
		Lisičari	117,7	0,43	235,8	1,51	353,5	0,78
		Svega	117,7	0,43	235,8	1,51	353,5	0,78
3	Ukupno	Četinari	1.386,5	1,39	45,7	0,21	1.432,2	1,17
		Lisičari	2.102,2	2,13	425,5	1,98	2.527,7	2,10
		Svega	3.488,7	3,52	471,2	2,19	3.959,9	3,27

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

c) Proizvodnja šumskih drvnih proizvoda (2002.god)

Tabela br. 3.

Vrsta sortimenta	Četinari		Liščari		Ukupno	
	m ³	%	m ³	%	m ³	%
Trupci za fur. i rezanje	1.002.507	81,4	475.133	42,7	1.477.640	63,1
Ostala obl.i celulozno	201.738	16,4	30.001	2,7	231.739	9,9
Ogrjev	26.429	2,2	607.196	54,6	633.625	27,0
S v e g a :	1.230.674	100,0	1.112.330	100,0	2.343.004	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

3.2. Moguća proizvodnja

a) U visokim šumama

Tabela br. 4.

Asortiman	Državne šume	Privatne šume	Ukupno
	000 m ³		
a) Četinari			
Bruto drvna masa	1.386,5	45,7	1.432,2
Neto drvna masa	1.160,5	38,3	1.198,8
Trupci F-L i pilanski I klasa	331,9	11,0	342,9
Pilanski II klasa i šipovi	383,0	12,6	395,6
Pilanski trupci III klasa	95,2	3,1	98,3
Duga obla gradja	213,5	7,0	220,5
Kolje i motke	13,8	0,5	14,3
Celulozno drvo I,II,III klasa	116,4	3,8	120,2
Ogrjevno drvo I,II,III klasa	7,0	-	7,0
b) Liščari			
Bruto drvna masa	1.984,5	189,7	2.174,2
Neto drvna masa	1.752,3	167,6	1.919,9
Trupci F i L	73,6	7,0	80,6
Pilanski trupci I klasa	106,9	10,2	117,1
Pilanski trupci II klasa	192,8	18,4	211,2
Pilanski trupci III klasa	264,6	25,3	289,9
Celulozno drvo	434,6	41,6	476,2
Ogrjevno drvo I i II klasa	385,5	36,9	422,4
Ogrjevno drvo III klasa	294,4	28,2	322,6
b) U izdanačkim šumama			
Bruto drvna masa	117,7	235,8	353,5
Neto drvna masa	99,3	199,0	298,3
Pilanski trupci III klase	4,4	8,9	13,3
Celulozno drvo	23,0	46,2	69,2
Ogrjevno drvo I i II klase	42,7	85,6	128,3
Ogrjevno drvo III klase	29,2	58,3	87,5

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

b) Ukupna moguća proizvodnja (neto 000 m³)

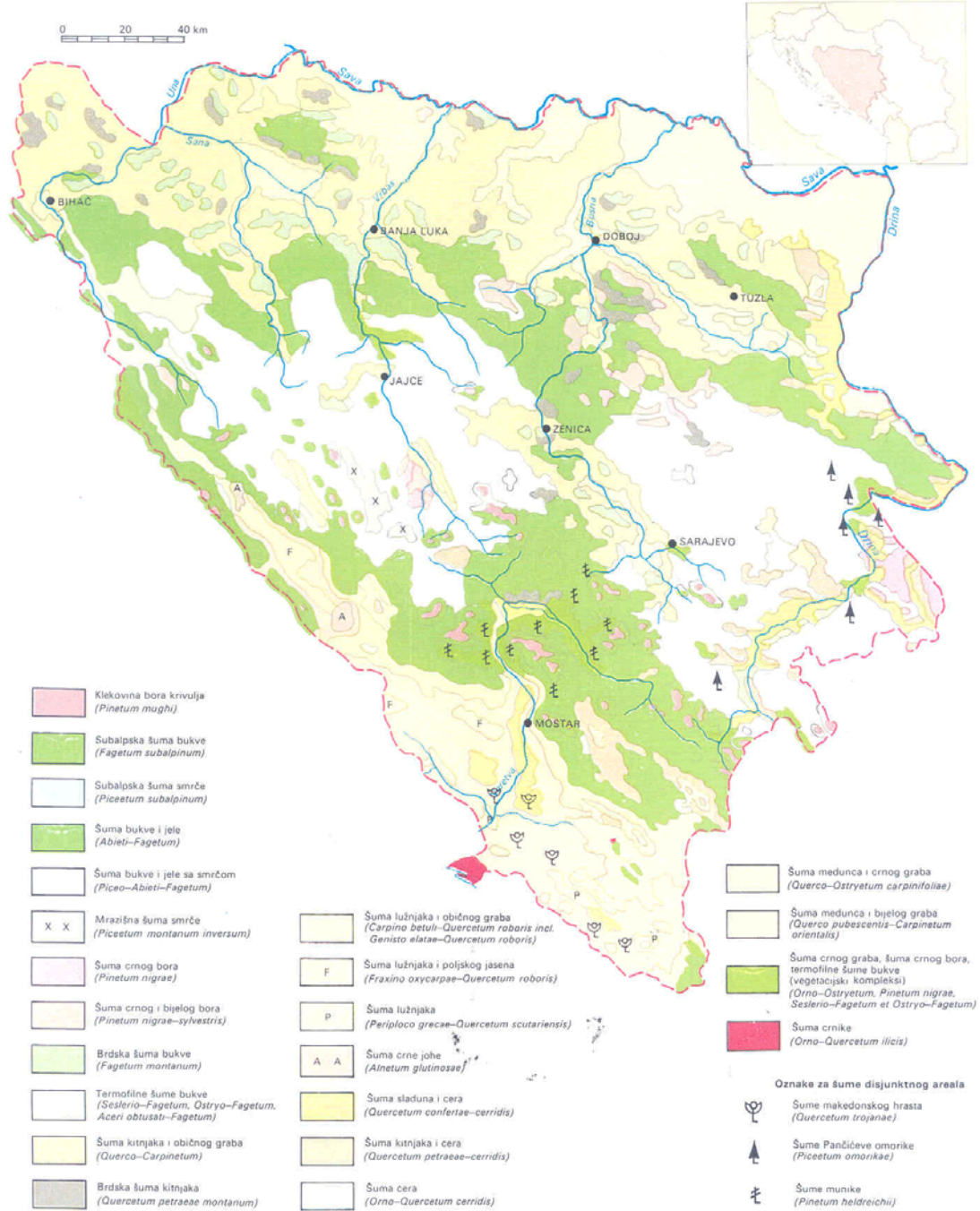
Tabela br. 5.

Vrsta drveta	Državne šume	Privatne šume	Ukupno
Četinari	1.160,5	38,3	1.198,8
Liščari	1.752,3	167,6	1.919,9
S v e g a :	2.912,8	205,9	3.118,7

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

POTENCIJALNA VEGETACIJA SR BOSNE I HERCEGOVINE

Autori: V. Stefanović i V. Beus, 1983.

3.3. Otvorenost šuma

Otvorenost šuma šumskim putevima sada po šumsko privrednim područjima iznosi između 7 i 10 kilometara na 1.000 hektara (u prosjeku 8 km). U nekim razvijenim evropskim zemljama ona iznosi čak oko 40 km na 1.000 ha. Tako niskom otvorenošću šuma onemogućuje se racionalno gospodarenje, u svim njegovim dijelovima, posebno u iskorištavanju šuma, uslovljavaju se češće sječe u otvorenim kompleksima šuma, umanjuje se vrijednost drvne mase u sastojinama, smanjuje se efikasnost zaštite šuma od pojave štetnih insekata i biljnih bolesti, a posebno od pojave požara i njihovog suzbijanja itd. Procjenjuje se da bi trebalo težiti otvorenosti visokih šuma od 15 km/1000 ha.

1.4. Energetika

Ukupan hidropotencijal u Bosni i Hercegovini, iznosi 17 mlrd kWh, a koristi se 8,9 mlrd. kWh. Ukupna instalirana snaga u Federaciji BiH 2.606 MW, a raspoloživa snaga je 2.107 MW. Koristi se 81% instalisanog kapaciteta. Opslužuje 98% domaćinstava i sve industrijske potrošače.

Elektroprivreda BiH upravlja visokonaponskom prijenosnom mrežom sa 54 trafo stanice i 91 energetska transformatora, kao i distributivnom mrežom srednjeg i niskog napona. Ukupna snaga transformatora u mreži Elektroprivrede BiH iznosi 7.722 MVA, a dužina mreže 30.663 km.

a) Proizvodni kapaciteti

Tabela br 1.

HIDROELEKTRANE			TERMOELEKTRANE		
Lokacija	Instalirana snaga u MW	Raspoloživa snaga u MW	Lokacija	Instalirana snaga u MW	Raspoloživa snaga u MW
Čapljina	440	440	Tuzla I /G1, G2/ ¹	64	0
Rama	160	160	Tuzla II /G3 - K1, K2/	100	77
Jablanica	150	160	Tuzla III /G4/	200	0
Grabovica	114	117	Tuzla IV /G5/	200	182
Salakovac	210	210	Tuzla V /G6/	215	/revit.bloka/198
Mostar	72	72	Kakanj I /G1, G2/ ¹	64	0
Jajce I	60	60	Kakanj II /G3, G4/ ¹	64	0
Jajce II	30	30	Kakanj III /G5/	110	84
Male HE	13	13	Kakanj IV /G6/	110	96
			Kakanj V /G7/	230	208
UKUPNO	1249	1262	UKUPNO	1357	845

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Mogući proizvodni kapacitet malih hidroelektrana iznosi 3000 MW.

¹ U 2003 nisu korišteni kapaciteti radi kvara i zastarjelosti

b) Prijenosni sistem

Izgrađeni su novi objekti: kabl 110 kV Sarajevo 5 - Sarajevo 13 čime je zatvoren kablovski 110 kV prsten u gradu Sarajevu i dalekovod 110 kV Bužim -Vrnograč čime su stvoreni uslovi za zatvaranje 110 kV prstena u Unsko-Sanskom kantonu.

Završen je sistem daljinskog nadzora za devet trafo stanica, aktivirani su uređaji za automatsku regulaciju napona za oko 71% transformatora, a novi zaštitni uređaji su instalirani u 8 trafostanica.

Optički kabal (OPGW) je instaliran na 15 dalekovoda 110 kV na području Tuzle, Sarajeva, Zenice i Bihaća. Ukupna dužina instaliranog optičkog kabla na prenosnoj mreži je 449 km.

c) Distribucija

Dužina distributivne mreže je 28,497 km i instalisani kapaciteti distributivnih trafo stanica od 2,998 MVA.

Izgrađeno je 824 objekata distribucije. Rekonstruisano je 564 km i izgrađeno novih 129 km distributivne mreže. Sanirano je 132 trafo stanice, a izgrađeno 144 novih trafo stanica. Izvedeno je 10.014 priključka za nove kupce i sanirano 8.376 priključaka za ranije kupce.

1.5. Saobraćaj i veze

a) Drumski

Ceste u kilometrima

Tabela br 1.

	1999	2000	2001	2002
Magistralne	2.028	2.028	2.028	2.008
asfalt	1.879	1.879	1.879	1.913
makadam	149	149	149	95
Regionalne	2.724	2.724	2.724	2.690
asfalt	1.835	1.835	1.835	1.892
makadam	889	889	889	798
Ukupno	4.752	4.752	4.752	4.698

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

Javni cestovni prijevoz

Tabela br 2.

	1999	2000	2001	2002
Broj teretnih vozila	460	439	364	379
Tone nosivosti	5.744	5.818	4.486	4.736
Prosječna nosivost	12,5	13,3	12,3	12,5
Broj specijalnih teretnih vozila	533	539	528	522
Tone nosivosti	13.245	12.721	11.661	11.640
Prosječna nosivost	24,8	23,6	22,1	22,3
Broj priključnih vozila	497	471	436	469
Tone nosivosti	11379	9388	9442	10174
Prosječna nosivost	22,9	19,9	21,7	21,7
Broj autobusa	786	833	851	876
Broj sjedala	39.379	40.262	40.237	43.255
Prosječan broj sjedala	50,1	48,3	47,3	49,4
Prosječan broj putničkih mjesta	59587	57993	57875	59530

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

Gradski i prigradski prijevoz

Tabela br 3.

	1999	2000	2001	2002
Tramvaji	79	79	81	80
Trolejbusi	57	54	59	55
Autobusi	584	540	551	568

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

b) Željeznički

Pružni pravci

Tabela br 4.

u km

RB	Broj pruge	Pruga	Dužina
1	11	Sarajevo-Čapljina	170,4
2	12	Sarajevo-Bosanski Šamac	154,9
3	12.1	Sarajevo teretna-Rajlovac teretna	5,6
4	12.2	Rajlovac putna-Rasputnica Miljacka	3,2
5	12.3	Podlugovi-Droškovac	23,5
6	12.4	Rasputnica Polje-Rasputnica Lješevno	2,4
7	12.5	Zenica putna-Zenica željezara-Jelina	6,8
8	12.6	Modriča-Gradačac	5,0
9	13	Doboj-Tuzla	29,2
10	14	Banovići-Brčko	82,5
11	14.1	Šiški Brod-Blok3	0,5
12	15	Živinice-Zvornik	25,0
13	17	Sunja-Bosanski Novi-Knin	98,0
		Ukupno	607,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Vrste i dužina pruga

Tabela br 5.

u km

Opis	Dužina
Elektrificirana pruga	438,8
Neelektrificirana pruga	168,3
Dvokolosječna pruga	68,5
Ukupno	675,6

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Vučna vozila

Tabela br 6.

RB	Teretni vagoni			Putnički vagoni		
	Vrsta	Ukupno	Prosječna starost (godina)	Vrsta	Ukupno	Prosječna starost (godina)
1	Zatvoreni	105	20,2	Sa sjedištima	26	29,5
2	Otvoreni	585	29,6	Sa ležajima	4	39,0
3	Plato	104	22,3	Sa odjelom za ručavanje	3	35,3
4	Cisterna	23	30,7			
5	Ostalo	18	6,0			
	Ukupno	835	21,8		33	34,61

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Broj zaposlenih

Tabela br 7.

RB	Organizaciona jedinica	Broj
1	Operator	1299
2	Infrastruktura	1989
3	Ekonomski poslovi	211
4	Pravni poslovi	226
5	Kabinet i službe	59
	Ukupno	3784

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

c) Poštanski

Tabela br 8.

	1999	2000	2001	2002
Broj pošta	219	237	249	347
Broj telefonskih pretplatnika	367.760	408.752	452.776	611.667
u stanovima	324.359	364.889	405.882	550.426

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

1.6. Rudna bogatstva i energetska sirovinska osnova

Najznačajnije rudno bogatstvo predstavlja **ugalj** sa oko 2 mlrd. tona eksploatacijskih rezervi. Na **lignit** otpada 63% a na **mrki ugalj** 37%. **Kamenog** i **koksnog uglja** nema. Bilansne rezerve **lignita** prvenstveno leže u bazenu Kreke (50%) i Livnu-Duvnu (27%).

Značajne rezerve **boksita** se nalaze u Hercegovini, Jajcu i Bosanskoj Krupi.

Ruda **mangana** se nalazi na lokalitetu Bužim kod Bosanske Krupe.

Postoje manje rezerve **olova** i **cinka** na potezu Olovo – Vareš, području Fojnice i u sanskom kraju.

Od nemetalnih sirovina značajna su nalazišta:

1. **kamene soli** u Tuzli;
2. **pirofilita** u Konjicu;
3. **barita** u Kreševu, Varešu, Novom Travniku, Blagaju i Velikoj Kladaši;
4. **vatrostalne i keramičke gline** oko Kiseljaka i u okolini Sanskog Mosta;
5. **gipsa** u Hercegovini, centralnoj Bosni i u Bosanskoj Krajini.

1.7. Ljudski resursi

Broj stanovnika (prisutni), stanje 30.06.2003:	2.321.058
Broj zaposlenih, prosjek 2003:	387.381
Broj nezaposlenih, stanje 31.XII.2003:	304.830
Broj učenika osnovnih škola u šk.god. 2003/2004:	247.590
Broj učenika srednjih škola u šk.god. 2003/2004:	114.428
Broj studenata u šk.god. 2003/2004:	53.985

a) Starosna struktura stanovništva

Tabela br. 1

Raspon godina	Broj stanovnika	Struktura
0-14	479.423	21%
15-64	1.584.714	68%
65 i više	256.921	11%

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

b) Starosna struktura zaposlenih (stanje III.2003)

Tabela br. 2

Raspon godina	Broj zaposlenih	Struktura
Do 19	988	0,30
20-24	14.390	4,41
25-29	30.087	9,22
30-34	40.586	12,43
35-39	55.171	16,90
40-44	64.440	19,74
45-49	54.194	16,60
50-54	38.483	11,79
55-59	19.995	6,12
60-64	7.317	2,24
65 i više	819	0,25
Ukupno	326.470¹	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Komentar: Zaposleni radnici koji su spremni se obrazovati i prihvatati nove tehnologije (od 19 do 44 godina starosti) čine 63%, a radnici stariji od 44 godine koji teško prihvataju novo obrazovanje i nove tehnologije čine 37%

¹ U broj nisu uključeni obrtnici

c) Struktura zaposlenih prema stručnoj spremi (stanje III.2003)

Tabela br. 3

Stručna sprema	Broj zaposlenih	Struktura
Doktori	979	0,30
Magistri	986	0,30
VSS	39.134	11,99
VŠS	24.311	7,45
SSS	100.198	30,69
NSS	12.463	3,82
VKV	18.330	5,61
KV	81.235	24,88
PKV	15.774	4,83
NKV	35.025	10,73
Ukupno	326.470¹	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Komentar: Zaposleni radnici sa stručnom spremom većom od srednje stručne spreme (19%) čine kritičnu masu za tehnološke promjene u ekonomiji Federacije Bosne i Hercegovine.

d) Struktura nezaposlenih prema stručnoj spremi (31.XII.2003)

Tabela br. 4

Stručna sprema	Broj nezaposlenih	Struktura
VSS	3.683	1,2
VŠS	3.692	1,2
SSS	65.252	21,4
NSS	1.159	0,4
VKV	2.704	0,9
KV	112.115	36,8
PKV	10.163	3,3
NKV	106.062	34,8
Ukupno	304.830	100

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Komentar: Više od 50% su mladi ljudi do 25 godina starosti koji prvi put traže zaposlenje, a završili su najmanje srednju školu.

e) Procjena kontingenta radne snage u 2003. godini

Tabela br 5.

	Broj	Struktura
Radna snaga	854.211	100,0
Broj zaposlenih	387.381	45,3
Broj zaposlenih van BiH	162.000	19,0
Nezaposleni	304.830	35,7

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Komentar: Broj zaposlenih u globalu pokazuje tendenciju smanjivanja, s tim da je došlo do promjena u strukturi zaposlenih u korist zaposlenih u vanposlovnom sektoru. Nasuprot tome, povećava se broj nezaposlenih kao rezultata procesa privatizacije preduzeća, restrukturiranja privatizovanih preduzeća, demobilizacije vojnika i dr.

f) Kvalifikaciona struktura procjene kontingenta radne snage

Tabela br 6.

Stručna sprema	Broj zaposlenih	Struk. u %	Broj zaposlenih van BiH	Struk. u %	Nezaposleni	Struk. u %
VSS	46.447	11,99	11.340	7,0	3683	1,2
VŠS	28.860	7,45	4.860	3,0	3692	1,2
SSS	118.887	30,69	32.400	20,0	65252	21,4
NSS	14.798	3,82	810	0,5	1159	0,4
VKV	21.732	5,61	7.290	4,5	2704	0,9
KV	96.380	24,88	56.700	35,0	112115	36,8
PKV	18.711	4,83	11.340	7,0	10163	3,3
NKV	41.566	10,73	37.260	23,0	106062	34,8
Ukupno	387.381	100	162.000	100,0	304.830	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Komentar: Preko 50% zaposlenih u FBiH je sa visokom, višom i srednjom stručnom spremom i može se reći da je kvalifikaciona struktura zaposlenih dosta povoljna. U strukturi nezaposlenih najveći broj je kvalifikovanih, polukvalifikovanih i nekvalifikovanih radnika (preko 75%). Procjenjuje se da je oko 30% zaposlenih van BiH sa visokom, višom i srednjom stručnom spremom. Od tog broja, preko polovine je mladih ljudi koji vrlo često sa fakultetskim diplomama (inženjeri, ljekari i dr) rade na mjestima operatora, medicinskog osoblja i drugim mjestima koja su niže vrednovana.

1.8. Prosječno korištenje

Prosječno iskorišteni resursi:

- Poljoprivredno zemljišteod 35 do 40%
- Šumski resursi.....od 30 do 35%
- Hidro potencijal 35%
 - od toga velike elektrane..... 30%
 - srednje elektrane4%
 - mini elektrane od 1%
- Pružni pravci željeznice do 10%
- Rudna bogatstva i energetska sirovinaska osnovaod 15 do 20%
- Radna snaga 35,7%

2. Ekonomija

«Samo uštede stvaraju bogatstvo»
(Njemačka narodna poslovice)

2.1. Ekonomski sistem

Ekonomski sistem je skup ekonomskih aktivnosti i transakcija fizičkih i pravnih lica u teritoriji FBiH. Te ekonomske aktivnosti i transakcije imaju osnovni cilj stvaranje različitih proizvoda i usluga.

Suma vrijednosti svih stvorenih proizvoda i usluga u toku kalendarske godine predstavlja **BRUTO VRIJEDNOST PROIZVODNJE (BDP)** i **BRUTO DRUŠTVENOG PROIZVODA (GDP)**.

Obračun ovih vrijednosti se zasniva na metodologiji **SNA-93¹**. Ekonomske aktivnosti i odnosi između nosilaca tih aktivnosti se zasnivaju na zakonima.

Za sve nosioce aktivnosti ali i za društvenu zajednicu imanentno je jedno, a to je **EKONOMSKI RAST**.

2.2. Ekonomski rast

Ekonomski rast, odnosno povećanje bruto društvene proizvodnje ili bruto domaćeg proizvoda (GDP), obezbjeđuje rast kvaliteta ekonomskog sistema, koji isključivo zavisi od produktivnosti faktora tog rasta i to:

- **Sposobnost ljudi** (ponuda rada, obrazovanje, disciplina i motivacija)
- **Prirodnih bogatstava** (zemlja, energija, minerali i kvalitet okoline)
- **Stvaranja kapitala** (tvornice, strojevi, putevi)
- **Tehnologija** (nauka, tehnika, menadžment, poduzetništvo)

a) Bruto domaća proizvodnja u periodu 1999-2003

Tabela br. 1

OPIS	u mil.KM					
	1999	2000.	2001.	2002.	Ocjena 2003	Stope rasta u %
I Bruto vrijednost proizvodnje(II+III)	11.093,4	12.077,6	12.691,1	13.716,8	15.231,0	8,2
II Međufazna potrošnja	6.086,9	6.728,9	6.905,5	7.435,3	8.224,6	7,8
III Dodana vrijednost (IV+V+VI)	5.006,4	5.348,6	5.785,7	6.281,5	7.006,4	8,8
IV Amortizacija	1.035,2	1.228,8	1.289,8	1.354,0	1.599,4	11,5
V Sredstva zaposlenih	3.260,6	3.675,0	3.886,9	4.347,9	4.721,6	9,7
VI Poslovni višak	710,6	444,8	608,9	579,5	685,4	-0,9
VII Porez na proizvode minus subvencija	1.135,7	1.374,0	1.488,2	1.661,2	1.773,6	11,8
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (GDP) u tržišnim cijenama (III+VII)	6.142,1	6.722,6	7.273,9	7.942,7	8.780,0	9,4
GDP po stanovniku u KM	2.187	2.400	2.577	2.805	3.093	9,0
OSTVARENE INVESTICIJE u mil. KM	1.236,2	1.536	1.527	1.800	2.105	14,2
Stopa investiranja u %	20,1	22,8	21,0	22,7	24,0	4,5
Prosječan broj zaposlenih	407.754	410.808	407.199	394.132	387.381	-1,3

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Rast bruto domaće proizvodnje u periodu 1999-2003. godine rastao je po prosječnoj stopi od 8,2 %, a rast bruto domaćeg proizvoda (GDP) je bio 9,4 % u istom periodu prosječna stopa zaposlenosti bila je -1,3%.

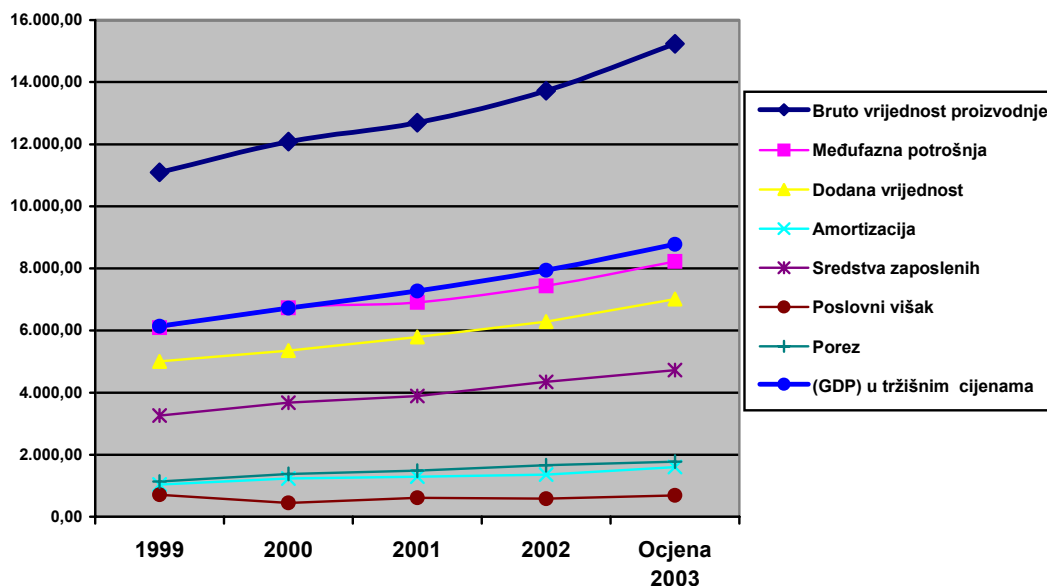
¹ Obračun bruto domaćeg proizvoda zasniva se na koncepciji Sistema nacionalnih računa iz 1993 godine (četvrta revizija ove metodologije). Sistem nacionalnih računa je osnovni statistički standard koji preporučuju Ujedinjene nacije, a koji primjenjuju sve zemlje tržišne privrede. Taj standard osigurava sveobuhvatan računovodstveni okvir ekonomije jedne države kojim se ona predstavlja u kvantitativnom smislu na koegzistentan, pouzdan i međunarodno uporediv način. Sistem nacionalnih računa je integrisan skup makroekonomskih računa i bilansa stanja, zasnovanih na međunarodno dogovorenim pojmovima, definicijama, klasifikacijama i računovodstvenim pravilima.

Osnova rasta svakog GDP-a je uslovljena rastom faktora broja zaposlenih radnika što u posmatranom periodu nije slučaj, iz razloga što je broj zaposlenih radnika padao po prosječnoj stopi od -1,3%, stoga smo prisutpili složenom izračunu rasta kako bi utvrdili koji su to faktori stvarno uticali na taj rast.

Doprinos različitih elemenata rastu realnog GDP-a za period 1999-2003. godine

	Posto godišnje	Kao postotak od ukupnog
Rast realnog GDP-a	8,20	100,00
Doprinos faktora:	3,20	39,00
a) Stvaranje kapitala ($\frac{1}{4}$ Prirast kapitala + $\frac{3}{4}$ Prirast efektivnog rada = $1,1 - 0,98 = 0,12$)	0,1	1,2
b) Prirast kapitala po zaposlenom (%Rasta proizvodnje= $\frac{3}{4}$ Rasta zaposlenih + $\frac{1}{4}$ Rasta kapitala po zaposlenom = $-0,98 + 3,1 = 2,12$)	2,1	25,6
c) Tehnološke promjene (% Rasta proizvodnje - $\frac{3}{4}$ Rasta proizvodnje - $\frac{1}{4}$ Rasta kapitala = $8,2 - 6,1 - 1,1 = 1,0$)	1,00	12,2
d) Doprinos motivacije radnika (nagrade, naknade, topli obrok i dr)	5,00	61,00

U posmatranom periodu uočena je konsolidacija strukture GDP-a, što je veoma značajno, ali i njena vrijednosna stabilizacija. To «sređivanje» koje karakteriše i strukturu i vrijednosne izraze upućuje na tvrdnju da je otvoren proces stabilizacije što je osnovni preduslov budućeg dinamičnog razvoja.

Struktura u % bruto domaće proizvodnje u periodu 1999-2003

Tabela br. 2

OPIS	1999	2000.	2001.	2002.	Ocjena 2003.
I Bruto vrijednost proizvodnje(II+III)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
II Međufazna potrošnja	54,9	55,7	54,4	54,2	54,0
III Dodana vrijednost (IV+V+VI)	45,1	44,3	45,6	45,8	46,0
IV Amortizacija	9,3	10,2	10,2	9,9	10,5
V Sredstva zaposlenih	29,4	30,4	30,6	31,7	31,0
VI Poslovni višak	6,4	3,7	4,8	4,2	4,5
VII Porez na proizvode minus subvencija	18,5	20,4	20,5	20,9	20,2
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD(BDP) u tržišnim cijenama (III+VII)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Indeksi rasta bruto domaće proizvodnje u periodu 1999-2003

Tabela br. 3

OPIS	2000/1999	2001/2000	2002/2001	Ocj 2003/ 2002
I Bruto vrijednost proizvodnje(II+III)	108,9	105,1	108,1	111,0
II Međufazna potrošnja	110,5	102,6	107,7	110,6
III Dodana vrijednost (IV+V+VI)	106,8	108,2	108,6	111,5
IV Amortizacija	118,7	105,0	105,0	118,1
V Sredstva zaposlenih	112,7	105,8	111,9	108,6
VI Poslovni višak	62,6	136,9	95,2	118,3
VII Porez na proizvode minus subvencija	121,0	108,3	111,6	106,8
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD(BDP) u tržišnim cijenama (III+VII)	109,5	108,2	109,2	110,5
GDP po stanovniku	109,7	107,4	108,8	110,3
OSTVARENE INVESTICIJE	124,3	99,4	117,9	116,9

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

b) Bruto domaći proizvod – GDP po djelatnostima period 1999-2003

Tabela br. 4

u mil.KM

Djelatnosti	1999	2000	2001	2002	Ocjena 2003
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	563,6	486,6	522,0	545,1	614,6
B Ribarstvo	0,9	1,3	0,2	1,1	0,9
C Rudarstvo	128,5	153,2	152,1	179,8	201,9
D Prerađivačka industrija	652,9	753,7	858,0	914,1	1.009,7
E Snabdj. električ. energ. gas.i vod.	395,1	406,2	447,7	415,6	482,2
F Građevinarstvo	306,2	306,2	276,9	279,7	333,6
G Trg. na veliko i malo;	604,0	585,2	710,6	824,8	921,9
H Ugostiteljstvo	116,6	120,4	121,9	132,3	158,0
I Saobraćaj, skladištenje i veze	564,8	601,8	679,4	714,6	790,2
J Finansijsko posredovanje	192,2	239,5	238,8	288,9	307,3
K Poslov. nekretnin. iznajmlj.pos.usl.	134,9	156,3	155,9	171,6	184,4
I Javna uprava i odbr.;obav.soc.osig.	699,6	849,0	912,9	1.049,7	1.185,3
M Obrazovanje	341,4	366,8	377,8	412,9	456,6
N Zdravstvena i socijalna zaštita	291,4	323,6	334,7	379,1	403,9
O Ost.javne,društ.,soc.i lične usl.dj.	121,8	132,3	142,4	161,3	175,6
Ukupno po djelatnostima	5.114,0	5.482,0	5.931,3	6.470,4	7.225,9
FISIM	-107,5	-133,4	-145,6	-188,9	-219,5
Bruto dodana vrijednost (bazne cijene)	5.006,4	5.348,6	5.785,7	6.281,5	7.006,4
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus subvencije (+)	1.135,7	1.374,0	1.488,2	1.661,2	1.773,7
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (tržišne cijene)	6.142,1	6.722,6	7.273,9	7.942,7	8.780,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Struktura u % bruto domaćeg proizvoda–GDP po djelatnostima period 1999-2003

Tabela br.5

Djelatnosti	1999	2000	2001	2002	Ocjena 2003
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	9,2	7,2	7,2	6,9	7,0
B Ribarstvo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
C Rudarstvo	2,1	2,3	2,1	2,3	2,3
D Prerađivačka industrija	10,6	11,2	11,8	11,5	11,5
E Snabdj. električ. energ. gas.i vod.	6,4	6,0	6,2	5,2	5,5
F Građevinarstvo	5,0	4,6	3,8	3,5	3,8
G Trg. na veliko i malo;	9,8	8,7	9,8	10,4	10,5
H Ugostiteljstvo	1,9	1,8	1,7	1,7	1,8
I Saobraćaj, skladištenje i veze	9,2	9,0	9,3	9,0	9,0
J Finansijsko posredovanje	3,1	3,6	3,3	3,6	3,5
K Poslov. nekretnin. iznajmlj.pos.usl.	2,2	2,3	2,1	2,2	2,1
I Javna uprava i odbr.;obav.soc.osig.	11,4	12,6	12,6	13,2	13,5
M Obrazovanje	5,6	5,5	5,2	5,2	5,2
N Zdravstvena i socijalna zaštita	4,7	4,8	4,6	4,8	4,6
O Ost.javne,društ.,soc.i lične usl.dj.	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Ukupno po djelatnostima	83,3	81,5	81,5	81,5	82,3
FISIM	-1,8	-2,0	-2,0	-2,4	-2,5
Bruto dodana vrijednost (bazne cijene)	81,5	79,6	79,5	79,1	79,8
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus subvencije (+)	18,5	20,4	20,5	20,9	20,2
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (tržišne cijene)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Indeksi rasta bruto domaćeg proizvoda–GDP po djelatnostima period 1999-2003

Tabela br. 6

Djelatnosti	2000/1999	2001/2000	2001/2002	Ocj 2003/2002
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	86,3	107,3	104,4	112,8
B Ribarstvo	147,1	14,8	578,1	87,0
C Rudarstvo	119,2	99,3	118,2	112,3
D Prerađivačka industrija	115,4	113,8	106,5	110,5
E Snabdj. električ. energ. gas.i vod.	102,8	110,2	92,8	116,0
F Građevinarstvo	100,0	90,4	101,0	119,3
G Trg. na veliko i malo;	96,9	121,4	116,1	111,8
H Ugostiteljstvo	103,2	101,3	108,5	119,5
I Saobraćaj, skladištenje i veze	106,5	112,9	105,2	110,6
J Finansijsko posredovanje	124,6	99,7	121,0	106,4
K Poslov. nekretnin. iznajmlj.pos.usl.	115,8	99,7	110,1	107,4
I Javna uprava i odbr.;obav.soc.osig.	121,3	107,5	115,0	112,9
M Obrazovanje	107,4	103,0	109,3	110,6
N Zdravstvena i socijalna zaštita	111,0	103,4	113,2	106,6
O Ost.javne,društ.,soc.i lične usl.dj.	108,6	107,6	113,3	108,9
Ukupno po djelatnostima	107,2	108,2	109,1	111,7
FISIM	124,0	109,2	129,8	116,2
Bruto dodana vrijednost (bazne cijene)	106,8	108,2	108,6	111,5
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus sub (+)	121,0	108,3	111,6	106,8
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (tržišne cijene)	109,5	108,2	109,2	110,5

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

c) Bruto domaći proizvod – GDP po sektorima period 1999-2003

Tabela br.7

u mil.KM

Sektori	1999	2000	2001	2002	Ocjena 2003
Nefinansijski	2.716,0	2.857,6	3.185,4	3.472,4	3.828,9
Finansijski	195,6	243,2	236,7	286,3	308,9
Državni	1.320,9	1.583,0	1.673,8	1.897,3	2.055,9
Neprofitne institucije	5,2	0,7	3,2	3,3	37,5
Domaćinstva	876,3	797,4	832,2	811,1	994,7
FISIM	-107,5	-133,4	-145,6	-188,9	-219,5
Bruto dodana vrijednost (bazne cijene)	5.006,4	5.348,6	5.785,7	6.281,5	7.006,4
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus subvencije (+)	1.135,7	1.374,0	1.488,2	1.661,2	1.773,7
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (tržišne cijene)	6.142,1	6.722,6	7.273,9	7.942,7	8.780,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Struktura u % bruto domaćeg proizvoda–GDP po sektorima period 1999-2003

Tabela br. 8

Sektori	1999	2000	2001	2002	Ocjena 2003
Nefinansijski	44,2	42,5	43,8	43,7	43,6
Finansijski	3,2	3,6	3,3	3,6	3,5
Državni	21,5	23,5	23,0	23,9	23,4
Neprofitne institucije	0,1	0,0	0,0	0,0	0,4
Domaćinstva	14,3	11,9	11,4	10,2	11,3
FISIM	-1,8	-2,0	-2,0	-2,4	-2,5
Bruto dodana vrijednost (bazne cijene)	81,5	79,6	79,5	79,1	79,8
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus subvencije (+)	18,5	20,4	20,5	20,9	20,2
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (tržišne cijene)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Indeksi rasta bruto domaćeg proizvoda–GDP po sektorima period 1999-2003

Tabela br. 9

Sektori	2000/1999	2000/2001	2002/2001	Ocj2003/2002
Nefinansijski	105,2	111,5	109,0	110,3
Finansijski	124,3	97,3	121,0	107,9
Državni	119,8	105,7	113,4	108,4
Neprofitne institucije	14,3	425,9	103,5	1140,6
Domaćinstva	91,0	104,4	97,5	122,6
FISIM	124,0	109,2	129,8	116,2
Bruto dodana vrijednost (bazne cijene)	106,8	108,2	108,6	111,5
Porezi na proizvode i usluge i uvoz minus subvencije (+)	121,0	108,3	111,6	106,8
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (tržišne cijene)	109,5	108,2	109,2	110,5

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Za ekonomski rast osnova je **proizvodna sposobnost** našeg ekonomskog sistema. Drugim riječima, njena **potencijalna proizvodnja** je maksimum koji se može proizvesti uz prirodnu stopu nezaposlenosti, zadanu tehnologiju, menadžerska umijeća, kapita, rad, dostupne izvore i stabilne cijene. Kako je naša ekonomija proizvela manje od potencijalne proizvodnje preovladala je visoka nezaposlenost, nepotpuno iskorištavanje kapaciteta i prirodnih resursa.

Ostvarena i potencijalna Bruto domaća proizvodnja u period 1999-2003

Tabela br. 10

	1999	2000	2001	2002	2003
Bruto vrijednost proizvodnje u mil. KM	11.093,4	12.077,6	12.691,1	13.716,8	15.231,0
Prosječan broj zaposlenih	407.754	410.808	407.199	394.132	387.381
Bruto vrijednost proizvodnje po zaposlenom u KM	27.206,1	29.399,6	31.166,8	34.802,6	39.317,9
Radno sposobno stanovništvo	669.547	672.581	676.203	684.847	692.211
Potencijalna bruto proizvodnja u mil. KM	18.215,8	19.773,6	21.075,1	23.834,4	27.089,8
Stepen nezaposlenosti u %	39,1	38,9	39,8	42,4	44,0
Prirodna stopa nezaposlenosti u %	13,3	12,8	12,8	12,5	12,1

Razlozi ovog stanja mogu se tražiti prije svega u sporoj i neefikasnoj privatizaciji, jer od prodatih 1.279 firmi, sa utvrđenim kapitalom od 5.025 mil KM, veći dio kupaca toga kapitala nije stvarao novi kapital već je i kupljeni veoma brzo umanjivao, radnike otpuštao i prekidao proizvodnju ili prodavao objekte za keš. Na taj način proizvodna sposobnost našeg ekonomskog sistema je višestruko umanjena. Drugi razlog je što je slabo stvaranje novog kapitala (nove poljoprivredne farme, novi zasadi vinograda i voćnjaka, nove fabrike, nova rudišta, nova radilišta za ceste i uopšte nova gradilišta dr.) tako da nam broj privrednih subjekata je pao u odnosu na predhodne godine, tako da danas imamo obrtnika 33.190, poslovnih subjekata 27.254 i profitnih centara tih poslovnih subjekata 15.021.

POSLOVNIH SUBJEKTI (stanje 30.11.2003)

Tabela br. 11

Djelatnosti	USK	POK	TK	ZDK	BPK	SBK	HNK	ZHK	SAK	LIV	FBiH
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	77	23	88	57	7	65	73	28	44	54	516
Ribarstvo	2	1	2	2	0	2	9	2	0	1	21
Rudarstvo	12	6	35	19	0	17	24	13	5	8	139
Prerađivačka industrija	379	86	698	493	38	423	431	256	801	146	3.751
Snabdijevanje el.en.,plinom i vodom	8	2	15	17	2	17	12	4	9	6	92
Građevinarstvo	197	36	368	206	17	102	226	108	469	76	1.805
Trgovina na veliko i malo	1.100	172	1.773	874	71	681	983	610	2.396	291	8.951
Ugostiteljstvo	108	18	89	70	20	36	51	9	158	31	590
Saobraćaj i veze	208	50	447	214	13	164	176	98	323	61	1.754
Finansijsko posredovanje	15	1	16	9	1	5	21	3	99	1	171
Poslovanje nekretninama	167	24	314	180	18	82	259	84	1.044	40	2.212
Javna uprava i odbrana	199	46	312	285	29	155	104	60	296	39	1.525
Obrazovanje	113	14	186	150	16	105	115	22	191	28	940
Zdravstvena i soc. zaštita	111	25	226	134	22	108	143	19	246	30	1.064
Ostale djelatnosti	365	124	578	496	59	346	415	163	1.027	131	3.704
Priv. domać. sa zaposlenim licima	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Exteritorijalne jedinice	1	0	0	0	0	1	0	0	16	0	18
UKUPNO	3.062	628	5.147	3.206	313	2.309	3.043	1.479	7.124	943	27.254

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

PROFITNI CENTRI (dijelovi Poslovnih subjekata) (stanje 30.11.2003)

Tabela br. 12

Djelatnosti	USK	POK	TK	ZDK	BPK	SBK	HNK	ZHK	SAK	LIV	FBiH
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	20	3	22	14	1	12	2	4	18	10	106
Ribarstvo	3	0	0	1	0	0	1	0	1	0	6
Rudarstvo	6	2	18	1	0	0	0	0	3	1	31
Prerađivačka industrija	83	29	169	113	13	30	22	6	157	9	631
Snabdijevanje el.en.,plinom i vodom	9	7	26	30	3	31	26	9	59	12	212
Građevinarstvo	29	4	47	23	4	7	5	1	34	1	155
Trgovina na veliko i malo	1.108	252	1.607	833	127	273	403	52	1.853	63	6.571
Ugostiteljstvo	153	32	203	105	15	26	28	2	174	3	741
Saobraćaj i veze	117	57	163	92	21	73	75	17	155	18	788
Finansijsko posredovanje	118	28	178	160	11	141	100	29	107	39	911
Poslovanje nekretninama	53	10	98	54	2	15	30	1	111	9	383
Javna uprava i odbrana	52	13	111	115	19	86	66	13	136	59	670
Obrazovanje	123	13	200	154	11	44	56	48	73	50	772
Zdravstvena i soc. zaštita	76	6	162	73	7	14	22	2	114	8	484
Ostale djelatnosti	277	74	484	390	70	300	269	66	534	79	2.543
Exteritorijalne jedinice	2	0	5	1	0	2	6	0	0	1	17
UKUPNO	2.229	530	3.493	2.159	304	1.054	1.111	250	3.529	362	15.021

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

OBRTNICI (stanje 30.11.2003)

Tabela br. 13

Djelatnosti	USK	POK	TK	ZDK	BPK	SBK	HNK	ZHK	SAK	LIV	FBiH
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	75	8	103	58	1	60	20	5	51	12	393
Ribarstvo	0	0	1	6	0	2	9	0	1	1	20
Rudarstvo	0	1	0	0	0	0	5	0	0	0	6
Prerađivačka industrija	281	70	621	689	35	418	265	120	1.276	53	3.828
Snabdijevanje el.en.,plinom i vodom	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Građevinarstvo	120	31	236	193	9	107	151	78	303	31	1.259
Trgovina na veliko i malo	926	183	2.492	2.195	146	1.628	1.434	552	2.176	399	12.131
Ugostiteljstvo	689	127	947	901	81	1.074	732	324	1.352	305	6.532
Saobraćaj i veze	167	28	671	510	61	182	160	46	1.616	49	3.490
Finansijsko posredovanje	1	0	2	2	0	3	3	1	0	0	12
Poslovanje nekretninama	222	27	574	364	25	212	234	45	852	30	2.585
Obrazovanje	34	8	76	60	5	42	48	17	51	19	360
Zdravstvena i soc. zaštita	33	9	99	45	2	42	56	27	159	14	486
Ostale djelatnosti	197	33	378	334	19	269	225	78	484	70	2.087
UKUPNO	2.745	525	6.200	5.357	384	4.039	3.342	1.294	8.321	983	33.190

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

Kapital po zaposlenom u rastu učestvovao je sa 25,6% što pokazuje da je ovih 27.254 poslovna subjekta nastojalo da putem novih mašina i uređaja povećaju produktivnost rada bez novog zapošljavanja.

Učešće **tehnoških promjena** koje su na osnovu indirektnog obračuna je 12,2%.

Najveće učešće imaju faktori **motivacije radnika** (nagrade, naknade, topli obrok i dr), od 61,0%. Nagrade, naknade, topli obrok rasle u sa porastom plata.

Rast kapitalne opremljenosti rada javlja se kad trend kapitala raste brže od trenda rasta radne snage, što je upravo slučaj u periodu 1999.-2003. godine u FBiH. Prosječna stopa zapošljavanja iznosila je -1,3%, a kapitalna opremljenost rada rasla je po stopi 4,5% u istom periodu.

Sa rastom tehničke opremljenosti rada rasle su i tehnološke promjene koje su upravo i omogućile ekonomski rast od 1999-2003. godine, sa prosječnom stopom od 8,2%.

Prosječan broj zaposlenih po djelatnostima 1999-2003.

Tabela br. 14

Djelatnosti	1999	2000.	2001.	2002.	Ocjena 2003	Stopa rasta 2000-2003
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	9.864	9.935	11.062	10.616	10.134	0,7
B Ribarstvo	162	164	170	196	179	2,5
C Rudarstvo	16.841	16.930	16.817	16.443	16.288	-0,8
D Prerađivačka industrija	103.569	103.830	97.848	95.592	90.397	-3,4
E Snabdj. električ. energ. gas.i vod.	16.084	15.738	15.214	14.973	14.558	-2,5
F Građevinarstvo	24.256	25.251	25.856	24.764	24.503	0,2
G Trg. na veliko i malo;	48.629	48.857	50.362	50.323	51.230	1,3
H Ugostiteljstvo	14.842	14.882	14.539	14.306	14.425	-0,7
I Saobraćaj, skladištenje i veze	30.574	30.513	29.597	28.744	28.752	-1,5
J Finansijsko posredovanje	7.618	7.613	7.157	7.309	7.533	-0,3
K Poslov. nekretnin. iznajmlj.pos.usl.	10.578	10.908	9.622	9.280	9.362	-3,0
I Javna uprava i odbr.;obav.soc.osig.	59.083	59.735	60.280	51.989	49.429	-4,3
M Obrazovanje	30.341	30.765	31.851	32.404	32.915	2,1
N Zdravstvena i socijalna zaštita	25.887	26.084	26.551	26.775	26.938	1,0
O Ost.javne,društ.,soc.i lične usl.dj.	9.426	9.603	10.273	10.418	10.738	3,3
FBiH	407.754	410.808	407.199	394.132	387.381	-1,3

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

2.3. Šta dalje?

Ekonomski rast posmatran kroz bruto domaću proizvodnju i bruto domaćeg proizvoda u 2004. godini trebamo obezbijediti isključivo pomoću dva faktora i to: **stvaranje kapitala i veće zaposlenosti** sa novim radnim mjestima.

a) **Stvaranje kapitala** obezbijediti preko:

- **Fonda za razvoj poljoprivrede** (čiji bi početni kapital trebao biti 300 mil.KM, krediti bi bili bezkamatni, grejs period 2 godine, a povrat bi bio u redovnim godišnjim obrocima). Izvori ovog Fonda su: sredstva iz privatizacije i doprinosa za razvoj poljoprivrede od poduzetnika u poljoprivredi i poljoprivrednoj prerađivačkoj industriji
- **Fonda za privredni razvoj lokalnih zajednica** (čiji bi početni kapital trebao biti 400 mil.KM, sa istim uslovima kao i kod poljoprivrede). Izvori ovog Fonda su: sredstva iz privatizacije i doprinosa poduzetnika na nivoima lokalnih zajednica.
- **Koncesija za započete, a nezavršene putne pravce** (Auto-put Poldugovi – Visoko i Prača-Goražde).
- **Koncesija za srednje i mini hidroelektrane, vodosnabdijevanje i korištenje voda, i iskorištavanje i prerada mineralnih sirovina.**
- **Povoljni komercijalni krediti (kamata izpod 10%) za rekonstrukcije i dogradnje.**
- **Eliminacija administrativnih prepreka i uvođenje poreskih olakšica kod novoformiranih preduzeća.**
- **Ubrzati i završiti u 2004. godini započeti proces privatizacije i to isključivo preko Agencije za privatizaciju FBiH.**

b) Zaposlenosti kroz nova radna mjesta:

- Statistički neiskorišteni resursi kod obradivog zemljišta iznose 50%, a kod pašnjaka svega 1,5 grlo je po hektaru pašnjaka, ili drugim riječima to minimalno iskorištenje, što upućuje na hitno rješavanje pitanja poljoprivredne proizvodnje u smislu većeg iskorištenja kapaciteta. Prema proračunima za ovo iskorištenje putem poljoprivrednih i porodičnih gazdinstava iz sektora domaćinstva, moglo bi se formirati oko 20.000 novih radnih mjesta ili 5.000 novih institucionalnih jedinica sa prosječno četiri zaposlena. Putem Zakona o poljoprivredi i revidiranog Zakona o šumarstvu, regulisati pitanja samozapošljavanja i posticajnih mjera ukupnu poljoprivrednu proizvodnju i šumarstvo.
- Prema statistici u FBiH u oblasti ribarstva postoji 41 institucionalna jedinica (preduzeća i obrtnici) sa 180 zaposlenih upućuje na zaključak da je i ovaj resurs neiskorišten, a mogao bi uz minimalna ulaganja broj institucionalnih jedinica znatno povećati i do 250 novih institucionalnih jedinica sa prosječno 3 zaposlena, što čini 750 novih zaposlenih.
- Pčelarstvo, prikupljanje i prerada ljekovitog bilja treba da preraste iz hobi programa u biznis programe, drugim riječima stvoriti u ovom području institucionalne jedinice (proizvodne i prometne) tako da broj košnica od 125.000 u 2003. godini preraste u 1.250.000, što bi stvorilo realne preduslove za industrijsku preradu meda i ljekovitog bilja. Na taj način bi se na proizvodnju meda mogle stvoriti porodične institucionalne jedinice za proizvodnju i preradu meda i ljekovitog bilja. Proračuni govore da bi stvaranje porodičnih preduzeća za proizvodnju ili preradu meda i ljekovitog bilja moglo stvoriti oko 2500 porodičnih preduzeća ili obrta, sa prosječno dva zaposlena.
- Lokalni privredni razvoj čini rast broja obrtnika i malih preduzeća (do 10 zaposlenih). Prema statistici broj obrtnika u FBiH u 2003. godine iznosio je 33.190, a 15.021 malih preduzeća, što je ukupno čini oko 118.000 zaposlenih. Radi ilustracije broj obrtnika je u 2002. godini iznosio je 32.695, da bi neznatno porastao u 2003. godini na 33.190, što pokazuje porast od 1,5 %, a privredni subjekti u čijem sastavu su i mala preduzeća sa 29.710 na 27.254 ili pokazuje pad od 8,3%. U 2004. godini potrebno je zaustaviti pad broja malih preduzeća i stvoriti uslove da lokalna zajednica sama preuzme odgovornost za privredni razvoj, u oblastima usluga i industrijske prerade sirovina i materijala koje čine resurse te lokalne zajednice. Evidentno je da veliki broj lokalnih zajednica nema kompletne servise usluga niti koristi lokalne resurse za korištenje i industrijsku preradu sirovina i materijala kojima raspolaže, te je nužno Zakonom o razvoju lokalnih zajednica regulisati pitanja tog razvoja, takođe i u ovoj oblasti maksimalno iskoristiti mogućnost samozapošljavanja kroz porodični obrt i porodična preduzeća bilo da se radi o komunalnoj usluzi, saobraćajnoj ili drugim obrtima. Lokalna samouprava predlaže projekte za finasiranje iz Fonda za lokalni razvoj ili Fonda za razvoj poljoprivrede.

c) Potrebne investicije za ekonomski rast u 2004. godini

Budući ekonomski rast treba zasnovati na alokacijskoj efikasnosti.

Naše komparativne prednosti su u oblastima: **Poljoprivreda i šumarstvo, Prerađivačka industrija, Snabdjevanje električnom energijom, gasom i vodom i Saobraćaj, skladištenje i veze.** Moramo obezbjediti alokacijsku spremnost u nastupajućim periodima, kako bi te oblasti bile ekonomski efikasne i konkurentski spremne za tržište. U tom smislu se intenziviraju investicijska ulaganja, brže tehnološke promjene, veće zapošljavanje sa ciljem rasta visoke proizvodnje, vrhunskog kvaliteta proizvoda i mogućnosti da se odgovori i na zahtjeve tržišta (cijena, dizajn proizvoda, distribucija, certificirani proizvodi, organizacija, zaštita okoline).

- **Poljoprivreda i šumarstvo** potrebne investicije za puno iskorištenje resursa **300 mil. KM**
- **Prerađivačka industrija** na lokalnim zajednicama **400 mil.KM**
- **Snabdjevanje električnom energijom** srednje i mini hidroelektrana **455 mil. KM**
- **Saobraćaj, skladištenje i veze** završetak započetih radova i otpočinjanja novih radova na izgradnji auto puteva i cesta **220 mil. KM**

d) Očekivana nova radna mjesta

- **Poljoprivreda i šumarstvo** oko **25.750** novih zaposlenih.
- **Prerađivačka industrija** na lokalnim zajednicama oko **18.000** novih zaposlenih
- **Snabdjevanje električnom energijom i saobraćaj, skladištenje i veze** otvotit će nova radna mjesta u građevinarstvu oko **18.000** novih zaposlenih

Što ukupno čini oko 62.000 novozaposlenih, čime bi se postojeći negativni trend od -1,3% pretvorilo u pozitivni trend oko 16%.

2.4. Agregati ponude i potražnje

Agregatnu ponudu čini zbir bruto vrijednosti proizvodnje i neto izvoza (razlika između uvoza i izvoza). Bruto vrijednosti proizvodnje u ukupnoj ponudi postepeno raste i kreće se od 76% u 1999. godini do 79,4% u 2003. godini. Neto izvoz pada sa 24% u 1999. godini na 20,6% u 2003. godini. Razlozi ovoga kretanja su postepeno jačanje domaće produkcije koje upravo odgovara i nivou investiranja u ovom periodu čija je prosječna stopa iznosila 4,5%, a prosječna profitna stopa (računata preko poslovnog viška) iznosila je -0,9%.

Agregat Ponude

Tabela br. 1

u mil.KM

OPIS	1999.	u %	2000.	u %	2001.	u %	2002.	u %	Ocjena 2003	u %
Bruto vrijednost proizvodnje	11.093,4	76,0	12.077,6	77,9	12.691,1	77,2	13.716,8	77,0	15.231,0	79,4
NETO IZVOZ	3.508,8	24,0	3.422,6	22,1	3.738,0	22,8	4.096,0	23,0	3.956,7	20,6
Agregat ponude	14.602,2	100,0	15.500,2	100,0	16.429,1	100,0	17.812,8	100,0	19.187,7	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

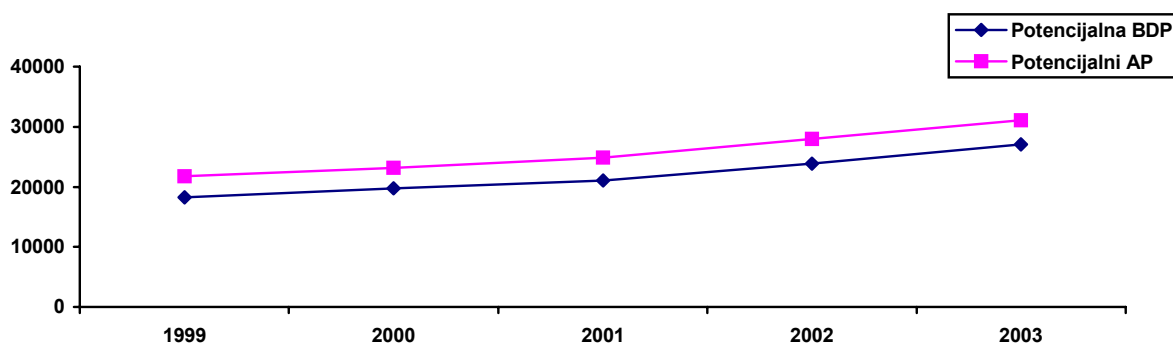
Potencijalni agregat Ponude

Tabela br. 2

u mil.KM

OPIS	1999.	u %	2000.	u %	2001.	u %	2002.	u %	Ocjena 2003	u %
Pot. Bruto vrijednost proizvodnje	18.215,8	83,8	19.773,63	85,2	21.075,10	84,9	23.834,4	85,3	27.089,78	87,3
NETO IZVOZ	3.508,80	16,2	3.422,60	14,8	3.738,00	15,1	4.096,00	14,7	3.956,70	12,7
Pot. Agregat ponude	21.724,57	100,0	23.196,23	100,0	24.813,10	100,0	27.930,42	100,0	31.046,48	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Agregatnu tražnju čine rashodi domaćinstva, javna potrošnja i međufazna potrošnja nefinasijskog i finasijskog sektora. Najveći udio u strukturi potražnje čine domaćinstva i međufazna potrošnja nefinasijskog i finasijskog sektora, ali i znatan utjecaj na potražnju ima javna potrošnja sa 20,7% u 2003. godini.

Agregat Tražnje

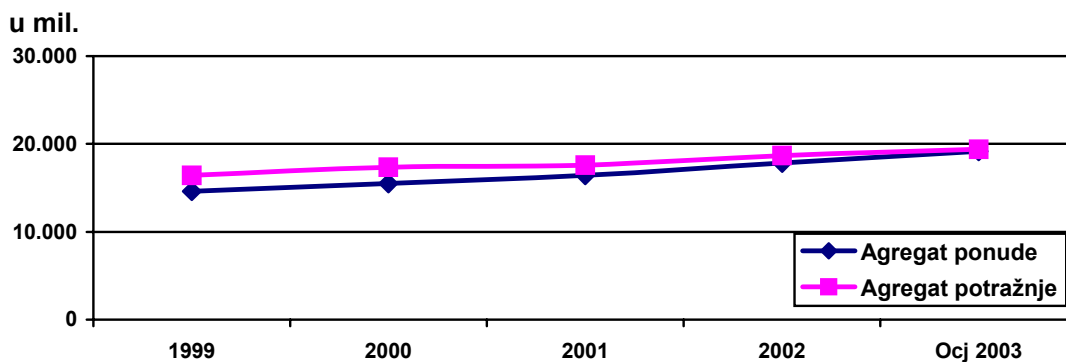
Tabela br. 3

u mil.KM

OPIS	1999.	u %	2000.	u %	2001.	u %	2002.	u %	Ocjena 2003	u %
Domaćinstva	8.527,6	51,9	8.521,5	49,1	8.679,4	49,3	8.945,5	47,9	9.208,2	47,0
Javna potrošnja	3.212,4	19,6	3.641,8	21,0	3.538,4	20,1	3.872,0	20,7	4.068,1	20,7
Međufazna potrošnja nefinasijskog i finasijskog sektora	4.686,0	28,5	5.192,0	29,9	5.373,0	30,5	5.846,0	31,3	6.341,0	32,3
Agregat potražnje	16.426,0	100,0	17.355,3	100,0	17.590,8	100,0	18.663,5	100,0	19.617,3	100,0
Pokrivenost agregata ponude i potražnje	88,9		89,3		93,4		95,4		97,8	

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Pokrivenost agregata ponude i tražnje je uravnotežena, što ima svoj odraz na tržištu kroz stabilnost cijena (prosječan rast cijena na malo u periodu 2000-2003 iznosi 0,7%). Pokrivenost agregata ponude i tražnje iznosila je od 88,9% u 1999. godini do 97,8% u 2003. godini.

Ponuda i tražnja su osnovnim elementi tržišta i oni se zakonski moraju regulisati, kao što su Zakon o trgovini, Zakon o ugostiteljstvu i hotelijerstvu, Zakonu o turističkom posredovanju, Zakon o trgovačkim sudovima i Zakon o zaštiti potrošača.

Putem stimulativnih mjera pospješiti stvaranje kapitala u oblasti trgovinskog prometa i **legalizirati** sav zakonom dozvoljeni promet u neformalnoj ekonomiji, kroz niže poreske stope. Procjenjujemo da bi dobili oko 40.000 novih zaposlenih.

U 2004. godini nužno je donijeti Zakon o kontroli kvaliteta visoko tarifnih roba sa posebnim osvrtom na naftu i naftine derivate, te Zakon o magistralnom transportom željeznicom do terminala, radi kontrole kvaliteta proizvoda. **Zvanično uvozimo oko 1.500.000 tona, a putem maloprodaje se proda oko 2.000.000 tona nafet i naftinih derivata. Skriveni uvoz je oko 500.000 tona nafte i naftinih derivata. To isto se odnosi i na alkoholna pića i duhan, te njihovu tajnu proizvodnju u FBiH.**

2.5. Cijene i nadnice

Indeksi cijena na malo za period 1998-2003. godine

Tabela br. 1

	1999/ 1998	2000/ 1999	2001/ 2000	2002/ 2001	2003/ 2002	Prosječna stopa rasta u % 1999-2003
Ukupan indeks	99,1	101,2	101,7	99,8	100,1	0,4
Prehrambeni proizvodi - ukupno	94,0	98,8	102,4	102,1	100,0	-0,6
Poljoprivredni proizvodi	93,6	103,8	98,8	101,4	101,5	-0,3
Industrijski proizvodi - ukupno	98,7	100,3	101,8	99,6	100,0	0,1
Industrijski prehrambeni proizvodi	94,1	97,5	103,5	102,3	99,7	-0,6
Industrijski neprehrambeni proizvodi	100,9	101,4	100,8	98,2	100,1	0,3
Pića i duhan	99,9	102,2	103,7	101,1	100,4	1,4
Pića (alkoholna i bezalkoholna)	99,7	102,6	105,8	102,1	100,0	2,1
Duhan	100,0	101,8	101,7	100,1	100,2	0,7
Usluge	103,2	104,2	102,5	100,0	100,1	2,0

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Kad su cijene na malo u pitanju, a obzirom na njihov trend kroz posmatrani vremenski period, smatramo da **Zakon o kontroli cijena** (Sl. Novine FBiH br. 2/95) treba napustiti i ostaviti slobodno formiranje cijena, jer kretanja ukazuju da je flukvacija skoro beznačajna, i da tržište kontroliše cijene, ali treba **Zakonom o zaštiti potrošača** i **Zakonom o kontroli kvaliteta proizvoda** (kao domaćih tako i uvezenih) u potpunosti zaštititi potrošače.

Prosječne plaće po djelatnostima za period 1998-2003. godine

Tabela br. 2

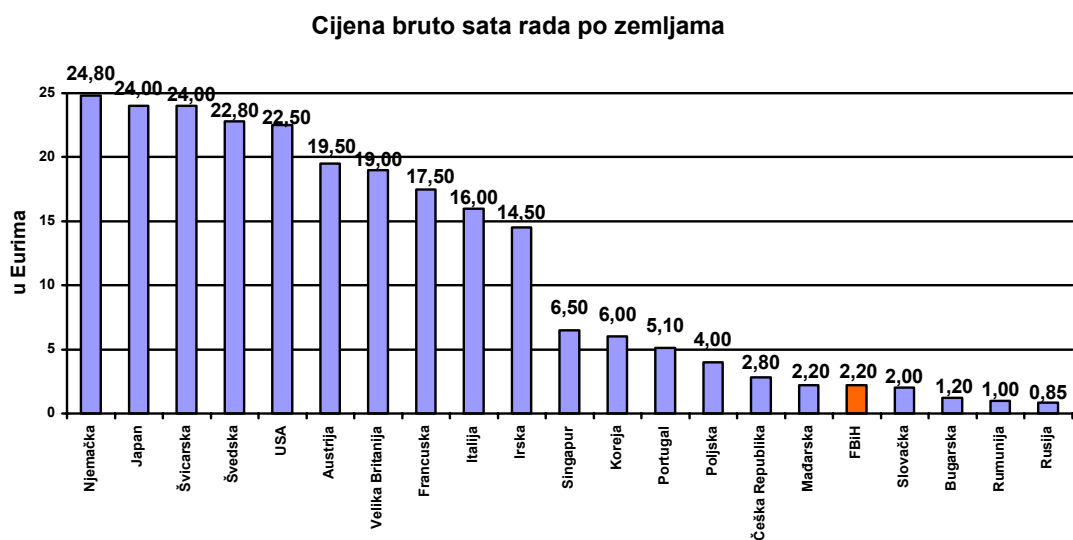
Djelatnosti	Iznos u KM						Prosječna Stopa rasta u % 1999-2003	
	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	Plaće	Kupovna moć
UKUPNO	329,1	374,5	412,7	443,3	484,1	524,2	9,8	8,8
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	315,4	339,6	414,4	404,2	456,1	518,2	10,4	9,4
B Ribarstvo	215,4	230,4	404,7	360,8	332,1	363,2	11,0	10,0
C Rudarstvo	333,3	351,9	379,6	342,4	395,8	445,1	5,9	4,9
D Prerađivačka industrija	237,8	261,5	302,1	316,0	361,9	408,9	11,5	10,5
E Snabdj. električ. energ. gas.i vod.	515,2	562,3	524,6	706,6	709,6	676,3	5,6	4,6
F Građevinarstvo	234,9	292,0	310,6	322,1	356,6	358,6	8,8	7,8
G Trg. na veliko i malo;	236,7	278,8	344,0	319,2	346,4	392,3	10,6	9,6
H Ugostiteljstvo	239,0	272,2	316,4	316,5	338,1	418,2	11,8	10,8
I Saobraćaj, skladištenje i veze	395,7	461,7	478,1	601,2	628,9	715,6	12,6	11,6
J Finansijsko posredovanje	660,7	711,7	816,0	879,9	977,0	1032,2	9,4	8,4
K Poslov. nekretnin. iznajmlj.pos.usl.	351,1	384,2	406,8	450,4	493,0	530,0	8,6	7,6
l Javna uprava i odbr.;obav.soc.osig.	433,0	469,4	538,6	598,1	646,7	692,0	9,8	8,8
M Obrazovanje	387,6	405,3	433,0	445,2	476,7	504,4	5,4	4,4
N Zdravstvena i socijalna zaštita	361,9	400,8	445,8	463,4	527,4	584,1	10,0	9,0
O Ost.javne,društ.,soc.i lične usl.dj.	329,9	362,9	419,8	442,5	490,9	538,3	10,3	9,3

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Bruto primanja radnika su daleko veća nego što se statistički iskazuje kroz prosječne plaće iz razloga što u obračun bruto primanja nisu uneseni i **incidentni troškovi plaća** što umanjuje osnovu za obračun doprionosa.

Stvarana bruto primanja po času rada su 2,20 eura. Ovaj iznos se dobije kada se prosječna bruto primanja koja u 2003.godini iznose 780 KM ili 400 eura mješečno, satnica je 2,20 eura ili dnevnicu 17,60 eura.

Ako to uporedimo sa cijenama bruto sata u zemljama Evropske zajednice, onda uočavamo da je FBiH ispred Rumunije, Bugarske i Slovačke, a izjednačila se sa Mađarskom.

2.6. Javni prihodi i rashodi

Prema zahtjevu međunarodne zajednice i uvođenja međunarodnih standarda u Federaciju BiH u toku 2002-2003. godine izvršena je konsolidacija ukupnog sistema javnih prihoda i rashoda, kako bi se na transparentan način mogli objektivno sagledati svi problemi prikupljanja prihoda i sva neracionalna trošenja tih prihoda. Inače, veliki dio problema u sistemu bruto društvenje proizvodnje i bruto društvenog proizvoda stvaraju javni prihodi i rashodi.

To je uslovalo stvaranje sistema trezora u Bosni i Hercegovini. Sistem trezora ima za cilj regulisanje finansijskih tokova u javnim приходima i rashodima i racionalno upravljanje tim finansijskim tokovima.

2.6.1. Prihodi

a) Budžet

Tabela br. 1

u mil. KM

Opis	1999 ¹		2000		2001		2002		2003	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
1. Carine i akcize	656,8	29,6	745,7	34,4	905,5	40,1	966,9	38,2	912,9	32,9
2. Porezi	1.197,9	54,0	1.220,9	56,3	1.056,7	46,8	1.334,6	52,7	1.461,0	52,7
3. Naknade i članarine	86,7	3,9	90,4	4,2	109,3	4,8	102,9	4,1	144,5	5,2
4. Ostalo	275,5	12,4	109,7	5,1	184,9	8,2	126,1	5,0	255,1	9,2
UKUPNO:	2.216,9	100,0	2.166,7	100,0	2.256,4	100,0	2.530,4	100,0	2.773,5	100,0
1. FBiH	721,1	32,5	820,9	37,9	1.006,5	44,6	1.094,8	43,3	1.027,5	37,0
2. Kantoni	1.283,6	57,9	1.117,4	51,6	1.052,1	46,6	1.130,2	44,7	1.380,0	49,8
3. Općine	178,0	8,0	184,2	8,5	161,5	7,2	241,4	9,5	261,0	9,4
4. Ostali korisnici	34,2	1,5	44,2	2,0	36,4	1,6	64,1	2,5	105,0	3,8

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

b) Javni fondovi

Tabela br. 2

u mil. KM

Opis	1999		2000		2001		2002		2003	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
1. PIO / MIO	496,9	53,8	565,1	54,6	658,3	57,8	691,7	55,1	708,4	54,7
2. Zdravstveno osigur.	369,9	40,0	404,2	39,0	416,8	36,6	495,1	39,4	510,2	39,4
3. Za zapošljavanje	57,1	6,2	62,6	6,1	55,1	4,8	69,3	5,5	76,0	5,9
4. Ostalo	0,0	0,0	3,4	0,3	8,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
UKUPNO:	924,0	100,0	1.035,3	100,0	1.138,2	100,0	1.256,1	100,0	1.294,6	100,0

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

c) Ukupni prihodi

Tabela br. 3

u mil. KM

Opis	1999		2000		2001		2002		2003	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
BUDŽET	2.216,9	70,6	2.166,7	67,7	2.256,4	66,5	2.530,4	66,8	2.773,5	68,2
JAVNI FONDOVI	924,0	29,4	1.035,3	32,3	1.138,2	33,5	1.256,1	33,2	1.294,6	31,8
UKUPNO:	3.140,9	100,0	3.202,0	100,0	3.394,6	100,0	3.786,6	100,0	4.068,1	100,0

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

¹ Nisu uključena sredstva koja su uplaćena suprotno naredbi o uplatnim računima javnih prihoda

d) Prihodi po kantonima FBiH u periodu od 1999. do 2003.

Tabela br. 4

u mil. KM

Opis	1999		2000		2001		2002		2003	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
USK	118,0	5,3	108,2	5,0	95,5	4,2	108,3	4,3	138,8	5,1
POK	32,0	1,4	24,7	1,1	22,6	1,0	22,9	0,9	25,4	0,9
TK	262,3	11,8	198,7	9,2	164,6	7,3	174,0	6,9	222,8	8,1
ZDK	146,3	6,6	134,4	6,2	130,4	5,8	148,2	5,9	179,9	6,6
BPK	17,5	0,8	16,0	0,7	14,4	0,6	17,0	0,7	19,0	0,7
SBK	98,1	4,4	97,0	4,5	66,2	2,9	76,5	3,0	104,2	3,8
HNK	120,8	5,4	0,0	0,0	84,7	3,8	95,5	3,8	120,0	4,4
ZHK	50,9	2,3	57,3	2,6	35,5	1,6	39,6	1,6	49,2	1,8
SAK	412,0	18,6	450,9	20,8	412,2	18,3	419,6	16,6	485,2	17,7
LIV	25,8	1,2	30,2	1,4	26,0	1,2	28,6	1,1	35,3	1,3
Ukupno kantoni	1.283,6	57,9	1.117,4	51,6	1.052,1	46,6	1.130,2	44,7	1.380,0	50,3
FbiH	721,1	32,5	820,9	37,9	1.006,5	44,6	1.094,8	43,3	995,0	36,3
Općine	178,0	8,0	184,2	8,5	161,5	7,2	241,4	9,5	261,0	9,5
Ostali korisnici	34,2	1,5	44,2	2,0	36,4	1,6	64,1	2,5	105,0	3,8
Ukupno prihodi	2.216,9	100,0	2.166,7	100,0	2.256,4	100,0	2.530,4	100,0	2.741,0	100,0

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

2.6.2. Rashodi

a) Budžet

Tabela br. 5

u mil. KM

Opis	1999		2000		2001		2002		2003 ¹	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
1. Federacija	800,5	35,0	982,6	40,3	1.156,3	47,3	1.208,3	46,1	1.027,5	37,0
2. Kantoni	1.310,0	57,2	1.268,5	52,1	1.126,6	46,1	1.180,0	45,0	1.380,0	49,8
3. Općine	178,0	7,8	184,2	7,6	161,5	6,6	234,1	8,9	366,0	13,2
UKUPNO	2.288,5	100,0	2.435,3	100,0	2.444,4	100,0	2.622,4	100,0	2.773,5	100,0

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

b) Javni fondovi

Tabela br. 6

u mil. KM

Opis	1999		2000		2001		2002		2003 ¹	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
1 PIO / MIO	496,9	53,8	787,2	65,2	585,0	57,2	689,7	55,2	734,0	56,7
2 Zdravstveno osigur.	369,9	40,0	409,4	33,9	418,2	40,9	488,3	39,1	463,5	35,8
3 Za zapošljavanje	57,1	6,2	9,8	0,8	19,0	1,9	71,6	5,7	97,1	7,5
UKUPNO	924,0	100,0	1.206,5	100,0	1.022,2	100,0	1.249,6	100,0	1.294,6	100,0

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

¹ Procjenu izvršio Federalni zavod za programiranje razvoja

c) Ukupni rashodi

Tabela br. 7

u mil. KM

Opis	1999		2000		2001		2002		I-X 2003 ¹	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
BUDŽET	2.288,5	71,2	2.435,3	66,9	2.444,4	70,5	2.622,4	67,7	2773,5	68,2
JAVNI FONDOVI	924,0	28,8	1.206,5	33,1	1.022,2	29,5	1.249,6	32,3	1.294,6	31,8
UKUPNO:	3.212,4	100,0	3.641,8	100,0	3.466,6	100,0	3.872,0	100,0	3.205,6	100,0

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

d) Rashodi po kantonima FBiH u periodu od 1999. do 2003.

Tabela br. 8

u mil. KM

Opis	1999		2000		2001		2002		2003 ¹	
	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %	Iznos	u %
USK	109,0	4,8	114,1	4,7	93,8	3,8	103,6	4,0	140,7	5,1
POK	33,6	1,5	25,3	1,0	21,7	0,9	23,8	0,9	26,2	0,9
TK	279,9	12,2	245,1	10,1	175,2	7,2	178,7	6,8	202,9	7,3
ZDK	150,5	6,6	147,8	6,1	139,8	5,7	159,5	6,1	179,4	6,5
BPK	18,3	0,8	16,2	0,7	15,9	0,6	20,0	0,8	19,3	0,7
SBK	101,3	4,4	108,9	4,5	78,5	3,2	78,1	3,0	100,7	3,6
HNK	120,6	5,3	98,0	4,0	104,6	4,3	116,0	4,4	135,2	4,9
ZHK	52,5	2,3	60,6	2,5	50,7	2,1	48,8	1,9	51,2	1,8
SAK	419,9	18,3	423,1	17,4	414,0	16,9	421,1	16,1	485,5	17,5
LIV	24,5	1,1	29,4	1,2	32,6	1,3	30,3	1,2	38,9	1,4
Ukupno kantoni	1.310,0	57,2	1.268,5	52,1	1.126,6	46,1	1.180,0	45,0	1.380,0	49,8
FBiH	800,5	35,0	982,6	40,3	1.156,3	47,3	1.208,3	46,1	1027,5	37,0
Općine	178,0	7,8	184,2	7,6	161,5	6,6	234,1	8,9	366,0	13,2
Ukupno rashodi	2.288,5	100,0	2.435,3	100,0	2.444,4	100,0	2.622,4	100,0	2773,5	100,0

Izvor podataka: Federalno ministarstvo finansija

Javni rashodi u FBiH na svim nivoima, ne samo što su neravnomjerni po godinama, već čine i stalni pritisak na prihode tako da je nužno u nastupajućim periodima izvršiti standardizaciju trošenja od nivoa FBiH do nivoa lokalnih zajednica i to putem sistema trezora koji je u 2003. godini informatički uvezan u jedan sistem, samo mu nedostaje precizno planiranje troškova kao zakonom utvrđenih rashoda (Zakon o izvršenju budžeta).

Upravo možemo rashode definisati kao rasipničke, jer mnogo je oblika potrošnje ne samo budžetskih korisnika, već i drugih korisnika koji putem odobrenih tendera vrše pritisak na tu potrošnju, posebno na nivoima svih kantona.

Stalna kontrola i revizija budžeta svih nivoa ukazuje na ovu tvrdnju, jer su pojedini oblici potrošnje prešli iz faze normalnog u fazu protuzakonitog.

Ukupan unutrašnji javni dug i njegova struktura u FBiH je tek u novembru 2003. godine utvrđen u visini od 2.900 mil. KM, a otplata duga će se regulisati Zakonom o otplati unutrašnjeg javnog duga do juna 2004. godine. **Predlažemo da se uvede opšti moratorijum na obaveze na osnovu potraživanja nastalih za vrijeme rata i neposredne ratne opasnosti u iznosu od 900 mil. KM**

U 2004. godini slijede temeljite reforme Javnih fondova.

¹ Procjenu izvršio Federalni zavod za programiranje razvoja

2.7. Finansijsko tržište

a) Primarno – Djelatnosti komercijalnih banaka¹

Komercijalne banke u BiH registrovane su prema entitetskim zakonima o bankama i njihov rad regulišu entitetske agencije za bankarstvo. Krajem juna 2003. godine u BiH je poslovalo 37 banaka, 27 u FBiH i 10 u RS.

Prema podacima Agencije za osiguranje depozita BiH, ukupni depoziti kod banaka, na kraju 2003. godine iznose 2,9 milijardi KM. Štednja stanovništva učestvuje sa 1,4 milijarde KM. Potencijalna obaveza Agencije na kraju 2003.godine očekujemo da će iznositi preko 500 miliona KM.

KAPITALNI RAČUNI BANAKA

Tabela br. 1

u mil. KM

GODINE	KAPITALNI RAČUNI		
	FBiH	RS	BiH
1997.	716,5	233,8	1.043,40
1998.	920,2	290,3	1.310,90
1999.	842	367,5	1.257,00
2000.	763,4	319,6	1.096,20
2001.	755,3	356,4	1.118,80
2002.	898	315,6	1.213,60
I-VI 2003.	950,2	277	1.227,20

Izvor podataka: Centralna banka BiH

U prvom polugodištu 2003. godine kapital komercijalnih banaka BiH iznosio je 1.227,2 miliona KM, od toga se 950,2 miliona KM odnosi na kapital FBiH i 277,0 miliona KM na kapital RS.

Od ukupnog iznosa kapitala komercijalnih banaka BiH, 77% je kapital komercijalnih banaka Federacije BiH a 23% kapital komercijalnih banaka RS.

Prema strukturi vlasništva u privatnom i pretežno privatnom vlasništvu su 23 banke ili 79,3%, a u državnom i pretežno državnom vlasništvu 6 banaka ili 21,7%.

KREDITI PREDUZEĆIMA U BiH

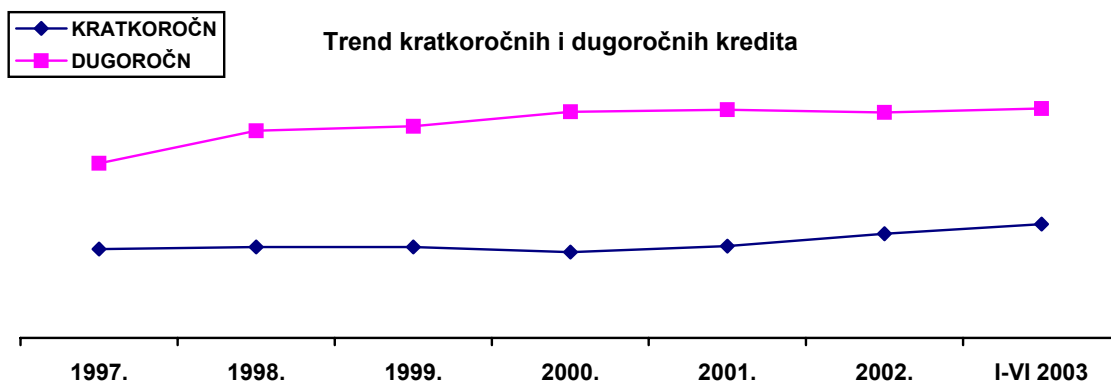
Tabela br. 2

u mil. KM

Godina	KRATKOROČNI			DUGOROČNI		
	Potraživanja od nefinansijskih javnih preduzeća	Potraživanja od nefinansijskih privatnih preduzeća i udruženja	Ukupno	Potraživanja od nefinansijskih javnih preduzeća	Potraživanja od nefinansijskih privatnih preduzeća i udruženja	Ukupno
1997.	202,1	516,6	718,7	897,01	518,1	1415,11
1998.	199,8	535,9	735,7	900,2	778,4	1678,6
1999.	189,2	548,6	737,8	814,0	900,8	1714,8
2000.	226,7	469,5	696,2	1.426,22	405,4	1.831,62
2001.	198,4	544,5	742,9	1.251,1	598,3	1.849,40
2002.	188,3	655,9	844,2	1.040,7	786,3	1.827,00
I-VI 2003	157,4	763,6	921,0	1.027,7	829,9	1.857,60

Izvor podataka: Centralna banka BiH

¹ Izvor podataka: Centralna banka BiH, Bilten broj 2/2003.

Kamatne stope u BiH su u padu već duže vrijeme, i u nominalnim i u realnim vrijednostima. Prosječne nominalne kamate na kratkoročne kredite (do 12 mjeseci) u junu iznosile su 10,8%, a u poređenju sa predhodnom godinom su bile 13,2%. U istom vremenskom periodu, kamatne stope na dugoročne kredite su smanjene sa 10,6% na 9,2%. Kamate na depozite po viđenju i na oročene i štedne depozite nisu mjenjane.

Niže kamatne stope ipak nisu imale značajan efekat na rast kredita privatnom sektoru, jer komercijalne banke i dalje smatraju da je privatni sektor mnogo riskantniji nego sektor domaćinstava.

PLATNI PROMET

Tabela br. 3

	1999	2000	2001	2002	2003
Broj transakcija	8.962.143	10.729.285	11.916.222	15.526.839	17.721.251
Iznos u mil. KM	12.547	15.021	16.845	22.510	24.300
Koef. obrta novčane mase	2,5	3,0	3,4	4,5	4,9

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja i Centralna banka BiH-Bilteni

Krajem juna 2003. godine uokviren je platni sistem u koji je uključeno 35 komercijalnih banaka, Centralna banka BiH i sistem trezora, to je rezultiralo stalan rast broja transakcija i porast koeficienta obrta novčane mase. Koeficient obrta novčane mase raste od 2,5 do 4,9.

ŠTEDNJA STANOVNIŠTVA

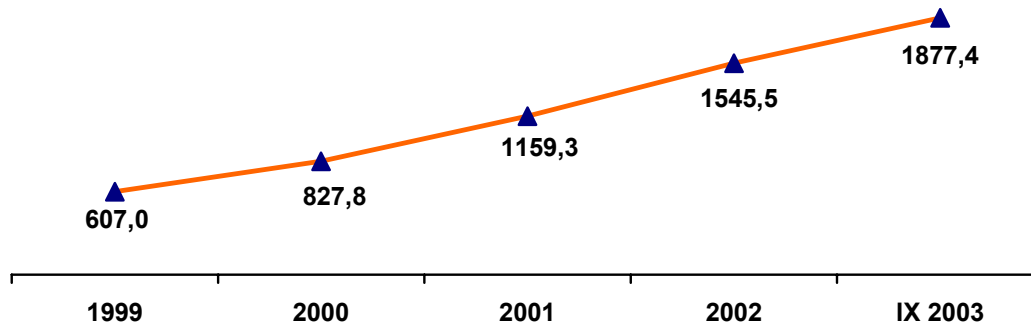
Tabela br. 4

u mil. KM

Godina	Depoziti po viđenju domaćinstva		Oročeni i štedni depoziti domaćinstva		Ukupno BiH
	FBiH	RS	FBiH	RS	
1999	481,5	103,1	20,2	2,2	607,0
2000	597,6	152,3	66,8	11,1	827,8
2001	825,3	189,0	125,6	15,2	1.159,3
2002	1.060,2	210,1	207,8	64,4	1.545,5
IX 2003	1.258,4	225,8	300,0	93,2	1.877,4

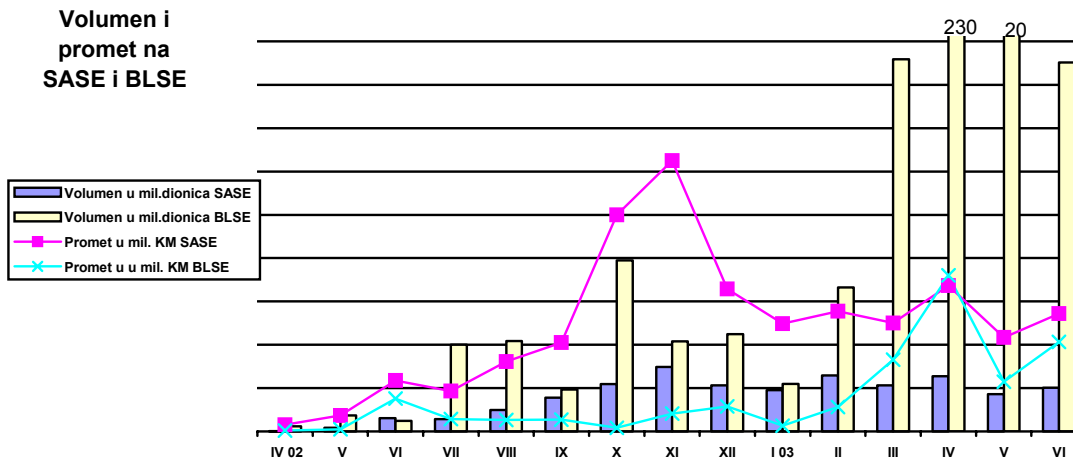
Izvor podataka: Centralna banka BiH-Bilteni

Trend štednje u BiH

b) Sekundarno - Djelatnosti berzi¹

I ako rade kratko vrijeme u BiH su dvije berze vrijednosnih papira ostvarile od početka rada ukupan promet oko 200 miliona KM.

Pravu funkciju berze će ostvariti tek u narednom periodu, kada se očekuje povećan broj transakcija i kapitala ponuđenog na tržištu vrijednosnih papira

¹ Izvor podataka: Centralna banka BiH, Bilten broj 2/2003.

c) Privatizacija

Privatizacija je jedan oblik finansijskog tržišta, s ciljem da se proda i plasira državni kapital većinom u privrednim preduzećima. Ograničena je vremenom i prostorom.

Zasniva se na Zakonu o privatizaciji preduzeća (Sl. novine FBiH br: 27/97). Ovim zakonom su utvrđena opšta pravila privatizacije preduzeća u čijoj se početnoj bilansi pokaže:

- da u razlici između ukupne vrijednosti aktive i vrijednosti obaveza u skladu sa zakonom postoji kapital čiji vlasnik nije fizičko ili pravo lice,
- da nema trajnog kapitala

Ovaj opšti stav otvara niz dilema iz područja ekonomije: šta se to privatizira - preduzeće ili utvrđena razlika, šta je to tržišna vrijednost preduzeća, i niz drugih dilema socijalnog, pravnog ili humanog karaktera. U praksi se pokazalo da su predmet prodaje i radnici preduzeća, otuda mnoge sumnje, nezadovoljstvo i moguće pojave korupcije i kriminala. Sve ove sumnje su opravdane, jer postupak privatizacije nije bio transparentan, pravno utvrđen sa jasnim socijalnim programom zbrinjavanja radnika čija su preduzeća privatizovana.

Konačni efekti privatizacije nisu optimistični, jer sa 31.12. 2003. godine prodato je 1.279 preduzeća i 2.279 predmeta (vjerovatno dijelovi opreme, transportna sredstva i sl.), sa ukupnom vrijednošću od 5.025.140.002 KM.

Ostvareni prihod u gotovom novcu je iznosio 341.329.152 KM i prihod u certifikatima 8.540.645.421 KM. Tržišna vrijednost certifikata (za vrijednost dionica od 100 KM na berzama dobivano je 2,5 KM). Na taj način, stvarna vrijednost certifikata od 8.540.645.421 KM na tržištu je prodana za 213.516.136 KM. Time stvarni efekti privatizacije izraženi u KM iznose 554.845.288 KM, što iznosi 10% vrijednosti ukupno ponuđenog kapitala.

Zaključak bi mogao glasiti da nije vršena prodaja, već **rasprodaja** državnog kapitala

Rekapitulacija efekata privatizacije u KM

Tabela br. 5

	1999 - 2003	Stvarni efekti (certifikati=2,5% od nominale) u KM
Broj firmi	1279	
Broj predmeta	2279	
Ponuđeni kapital	5.025.140.002	5.025.140.002
Prihod u certifikatima	8.540.645.421	213.516.136
Prihod u kešu	341.329.152	341.329.152
Ukupno prihod	8.881.974.573	554.845.288
Tržišna vrijednost ponuđenog kapitala		11,04%

Izvor podataka: **Federalni zavod za programiranje razvoja**: Prema informaciji Agencije za privatizaciju FBiH kupci državnog kapitala prema ugovorima do konca 2003. godine trebali su investirati oko 900 mil. KM. Ostvarene investicije također prema očekivanju trebale bi biti 340 mil.KM

Loši rezultati privatizacije prisilili su agencije za privatizaciju da se u 2003.godini izvrši revizija ugovora o prodaji u 396 preduzeća, od čega je raskinuto 35 ugovora o prodaji. Ovo je bio samo pokušaj da se vrh ledenog brijega privatizacije na naki način revidira, a stvarne posljedice su oko **20.000 novih nezaposlenih i socijalno ugroženih ljudi**.

Vlada FBiH mora učiniti radikalne mjere, i to ne reviziju ugovora o prodaji preduzeća, jer je to predmet tužilaštva i sudstva u FBiH, već reviziju rada kantonalnih agencija za privatizaciju, jer član 33 stav 2. Zakona o privatizaciji preduzeća glasi:

- “Novčana sredstva ostvarena prodajom poduzeća koriste se za:**
- **financiranje troškova mjerodavne agencije za privatizaciju,**
 - **financiranje razvoja i zapošljavanja u kantonima i opštinama, isključujući tekuće financiranje federalnih organa i službi”.**

Sve to upućuje da Vlada FBiH, preko svojih organa za reviziju i analizu, **ispita poslovanje kantonalnih agencija za privatizaciju** od 1997-2003. godine, kako bi se mogla donijeti odluka o prestanku rada kantonalnih agencija za privatizaciju, a preostala privatizacija prenijela na Agenciju za privatizaciju FBiH.

Lista preduzeća za prodaju tenderom u velikoj privatizaciji, u saradnji sa Međunarodnom savjetodavnom grupom za privatizaciju (IAGP), koju organizuje i izvodi Agenciju za privatizaciju FBiH, dati su u sljedećoj tabeli:

Tabela br. 6

Br	Naziv preduzeća	Djelatnost	Općina
1	STUPČANICA	Drvna ind.	OLOVO
2	UNIS TADIV	Metalna in.	KONJIC
3	MILCOS	Prehramb.	SARAJEVO
4	ENERGOIN.TV.DALEK.STUBOVA	Proiz.dalek.	SARAJEVO
5	ENERGOINVEST LIVNICA	Metalna in.	SARAJEVO
6	BRISTOL	Hotel	SARAJEVO
7	AIDA	Obuća	TUZLA
8	TP MARKETI	Trgovina	SARAJEVO
9	SOKO dd Zrakoplovstvo	Metalna in.	MOSTAR
10	FABRIKA SODE	Soda	LUKAVAC
11	FABRIKA DUHANA MOSTAR	Duhan in.	MOSTAR
12	ALLOY WHEELS	Aluminij.	JAJCE
13	HOTEL EUROPA	Hotel	SARAJEVO
14	FABRIKA DUHANA SARAJEVO	Duhan in.	SARAJEVO
15	HEPOK	Prehramb.	MOSTAR
16	UNIS HOLDING	Metalna in.	SARAJEVO
17	ENERGOINVEST Energopetrol	Naftna ind.	SARAJEVO
18	NATRON	Papirna ind.	MAGLAJ
19	INTERŠPED d.d.	Transport	SARAJEVO
20	FEROELEKTRO	Trgovina	SARAJEVO
21	HIDROGRADNJA	Građevin.	SARAJEVO
22	ŠIPAD EXPORT-IMPORT	Trgovina	SARAJEVO
23	VELMOS	Trgovina	MOSTAR
24	BNT TVORNICA MAŠINA	Metalna ind.	TRAVNIK
25	AIR BOSNA	Avio prevoz	SARAJEVO
26	BIRA DD	Rasl.aparati	BIHAĆ
27	E -ENKER	Auto dijelovi	TEŠANJ
28	KRIVAJA	Drvna ind.	ZAVIDOVIĆI
29	METALNO	Metalna ind.	ZENICA
30	GRANIT	Granit	JABLANICA
31	HTP ZENIT BRO	Hotel	NEUM
32	ALUMINIJ dd	Aluminij.	MOSTAR
33	KTK VISOKO	Kožna ind.	VISOKO
34	ŽELJEZARA ZENICA	Metalna ind.	ZENICA
35	AGROKOMERC	Prehra. ind.	V.KLADUŠA
36	ENERGOINVEST	Metalna ind.	SARAJEVO
37	HRVATSKI TELECOM	Telekom.	MOSTAR
38	BH TELECOM	Telekom	SARAJEVO
39	KHK LUKAVAC	Koks	LUKAVAC
40	SARAJEVO GAS	Gas	SARAJEVO
41	VODOVOD I KANALIZACIJA	Voda	STARI GRAD
42	BH GAS	Gas	SARAJEVO

Izvor podataka: Agencija za privatizaciju FBiH

2.8. Investicije

Ostvarene investicije u Federaciji BiH

-po djelatnostima-

Tabela br. 1

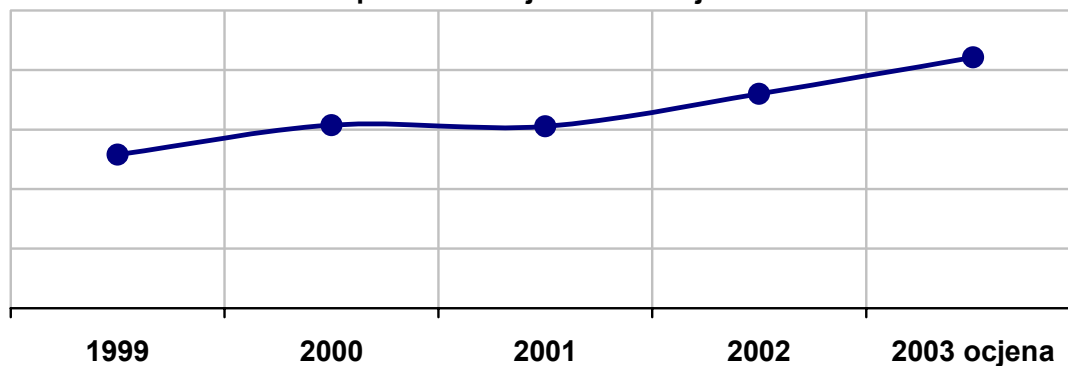
u mil. KM

Djelatnosti	1999	2000	2001	2002	2003 ocjena
FBiH	1.288,7	1536,0	1526,7	1800,3	2105,0
Ukupno pravna lica	1.245,3	1508,5	1499,9	1764,3	2052,4
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	26,7	33,1	41,5	44,0	73,7
B Ribarstvo	0,3	1,8	2,5	0,6	2,1
C Rudarstvo	10,9	14,9	19,5	34,6	31,6
D Prerađivačka industrija	223,8	293,3	346,4	439,5	467,3
E Snabdj. električ. energ. gas.i vod.	197,5	220,4	213,1	211,0	263,1
F Građevinarstvo	118,0	160,2	180,5	191,4	242,1
G Trg. na veliko i malo;	224,5	276,9	231,7	294,8	336,8
H Ugostiteljstvo	9,3	17,5	18,0	17,1	31,6
I Saobraćaj, skladištenje i veze	211,5	228,6	231,4	268,1	326,3
J Finansijsko posredovanje	32,8	54,8	25,4	60,2	63,2
K Poslov. nekretnin. iznajmlj.pos.usl.	45,2	66,1	57,7	70,2	73,7
l Javna uprava i odbr.;obav.soc.osig.	43,9	33,6	37,3	43,1	46,3
M Obrazovanje	19,8	17,9	12,4	11,8	21,1
N Zdravstvena i socijalna zaštita	51,4	57,2	47,6	30,8	42,1
O Ost.javne,društ.,soc.i lične usl.dj.	28,9	32,1	34,6	47,3	31,6
Poljoprivredna gazdinstva	43,5	27,7	26,8	36,0	52,6

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Posmatrano po tehničkoj strukturi investicija, građevinski radovi učestvuju oko 40%, oprema 54%, a na ostalo se odnosi oko 6%. Preko 90% opreme otpada na uvozu.

Stopa investiranja u Federaciji BiH

U procesu investiranja se nije vodilo računa o alokacijskoj spremnosti i komparativnim prednostima, posebno u onim djelatnostima gdje smo trebali podići nivo konkurentnih sposobnosti i energetske spremnosti za podršku toj konkurentnoj sposobnosti.

To su one djelatnosti koje uveliko mogu da smanje uvoz, a u isto vrijeme povećaju izvoz kao što su: Poljoprivreda i šumarstvo, prerađivačka industrija, snabdijevanje električnom energijom, plinom i vodom, građevinarstvo i saobraćaj i veze.

2.9. Izvoz – Uvoz

Robni promet FBiH sa inozemstvom

Tabela br. 1

mil. KM

OPIS	1999	2000	2001.	2002.	2003.
IZVOZ	950,2	1.429,6	1.644,6	1.513,9	1.812,9
UVOZ	4.459,0	4.852,2	5.382,6	5.609,9	5.769,6
NETO IZVOZ	-3.508,8	-3.422,6	-3.738,0	-4.096,0	-3.956,7
% pokr. uvoza izvozom	21,3	29,5	30,6	26,6	31,4

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

Bosna i Hercegovina je 1990 godine ostvarila trgovinski suficit od cca 323 miliona USD, i u 1991.godini suficit od 452,5 miliona USD. (Na FBiH se odnosi suficit od 297 mil. USD).

Robni promet po sektorima SMTK – Rev 3

Tabela br. 2

mil. KM

NAZIV	IZVOZ				UVOZ			
	2002	str.%	2003	str.%	2002	str.%	2003	str.%
Hrana i žive životinje	61,0	4,0	61,5	3,4	923,0	16,3	860,9	14,9
Pića i duhan	18,9	1,2	24,1	1,3	233,9	4,1	239,0	4,1
Sirove materije nejestive	294,1	19,3	296,1	16,3	139,3	2,4	144,8	2,5
Mineralna goriva, maziva i s	113,2	7,4	108,8	6,0	422,8	6,3	442,7	7,7
Ulja, masti, voskovi ž.i b.por.	2,9	0,2	0,4	0,0	76,5	1,3	63,7	1,1
Hemijski proizvodi	23,1	1,5	40,3	2,2	591,8	10,4	645,3	11,2
Industrijski proizv.razvrstani	475,6	31,2	513,7	28,3	1.077,7	19,2	1205,4	20,9
Mašine i transp.sredstva	200,0	13,2	311,4	17,2	1.430,9	25,4	1455,0	25,2
Razni ind.proizvodi	318,7	20,9	425,5	23,5	697,5	12,2	686,3	11,9
Proizvodi i transakcije nera.	6,4	1,1	31,1	1,7	16,5	2,4	26,5	0,5
Ukupno	1.513,9	100,0	1.812,9	100,0	5.609,9	100,0	5.769,6	100,0

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

U ukupnom izvozu najveću zastupljenost imaju robe nižeg stepena obrade, kao što je drvo, sirovi aluminijum, električna energija, razne vrste sirovih koža, kuhinjska so, proizvodi od čelika, filteri za ulja i svjećice, dok u ukupnom uvozu najveći dio čini dizel gorivo, benzin, kartonažni proizvodi, razna vozila, boje i premazi, razni prehrambeni proizvodi.

Robni promet FBiH s inozemstvom po zemljama

za period 1999-2003. godine

Tabela br. 3

mil. KM

Zemlja	IZVOZ					UVOZ				
	1999.	2000.	2001.	2002.	2003	1999.	2000.	2001.	2002.	2003
HRV.	195,3	156,6	210,9	261,1	361,6	964,1	830,6	901,0	1.028,1	1114,8
NJEM.	124,4	228,2	294,1	232,6	333,0	555,5	680,6	675,4	829,4	832,3
ŠVIC.	114,6	240,3	233,7	222,8	215,6	94,4	128,5	163,3	128,5	118,1
ITAL.	198,7	246,4	304,5	183,6	260,0	826,9	588,6	845,0	622,2	615,5
SLOV.	83,0	126,0	148,1	140,3	180,8	577,0	761,9	695,3	649,3	603,1
SiCG	60,7	143,2	158,4	139,4	163,6	17,3	33,8	66,8	91,8	111,7
AUST	54,7	64,5	70,9	71,8	71,1	197,5	254,0	282,6	290,8	261,4
SAD	14,1	20,6	22,2	25,6	16,8	103,6	117,7	108,5	120,1	90,8
TURS	22,3	40,7	9,4	10,5	10,6	50,9	42,4	52,4	102,5	138,8
MAD.	6,4	5,8	3,8	8,1	9,7	175,1	186,1	172,8	245,2	220,8
Ostale Z.	76,0	157,3	188,4	218,1	190,1	896,7	1.228,0	1.419,7	93,1	1662,3
FBiH	950,2	1.429,6	1.644,6	1.513,9	1.812,9	4.458,9	4.852,2	5.382,7	5.609,9	5.769,6

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

2.10. Prihodi i rashodi domaćinstava¹

a) Prihodi domaćinstava

Tabela br. 1

u 000 KM

	1999		2000		2001		2002		2003	
		u %		u %		u %		u %		u %
Plate	2.336.638	45,3	2.639.660	49,1	2.748.737	48,9	3.091.787	50,0	3.430.827	50,9
Penzije	553.195	10,7	574.802	10,7	572.555	10,2	638.252	10,3	650.092	9,6
Invalidnine	312.000	6,1	300.000	5,6	288.000	5,1	276.000	4,5	274.553	4,1
Doznake preko Banaka	169.974	3,3	120.576	2,2	141.188	2,5	155.307	2,5	163.072	2,4
Doznake izvan Banaka	1.044.338	20,3	1.046.595	19,5	1.008.612	17,9	1.180.076	19,1	1.416.080	21,0
Djelatn. domaćinstva	738.453	14,3	692.542	12,9	860.485	15,3	837.627	13,6	802.131	11,9
Ukupno prihodi	5.154.598	100,0	5.374.175	100,0	5.619.577	100	6.179.049	100	6.736.755	100
Neregistrirani prihodi	3.372.966	65,4	3.147.362	58,6	3.059.846	54,4	2.766.430	44,8	2.471.444	36,7

b) Rashodi domaćinstava

Tabela br. 2

u 000 KM

	1999		2000		2001		2002		2003	
		u %		u %		u %		u %		u %
Hrana i piće	4.050.424	47,5	4.162.557	48,8	4.201.518	48,4	4.427.854	49,5	4.487.584	48,7
Stanovanje	1.351.944	15,9	1.373.328	16,1	1.370.358	15,8	1.375.110	15,4	1.378.674	15,0
Duhan	225.324	2,6	228.888	2,7	228.393	2,6	229.185	2,6	229.779	2,5
Obuča i odjeća	300.432	3,5	305.184	3,6	304.524	3,5	305.580	3,4	306.372	3,3
Automobil	751.080	8,8	762.960	9,0	761.310	8,8	763.950	8,5	765.930	8,3
Restorani i pabovi	375.540	4,4	381.480	4,5	380.655	4,4	381.975	4,3	382.965	4,2
Saobraćaj	450.648	5,3	457.776	5,4	456.786	5,3	458.370	5,1	459.558	5,0
Izdaci za trajna potrošna dobra	375.540	4,4	381.480	4,5	380.655	4,4	381.975	4,3	382.965	4,2
Izdaci za zdravstvo	300.432	3,5	305.184	3,6	304.524	3,5	305.580	3,4	306.372	3,3
Štednja	346.200	4,1	162.700	1,9	290.700	3,3	315.900	3,5	508.000	5,5
Ukupno rashodi	8.527.564	100,0	8.521.537	100,0	8.679.423	100,0	8.945.479	100,0	9.208.199	100,0

c) Potencijalni GDP

Tabela br. 3

u 000 KM

	1999		2000		2001		2002		2003	
		u%		u%		u%		u%		u%
Bruto domaći proizvod (GDP)	6.142.147	64,6	6.722.631	68,1	7.273.874	70,4	7.942.659	74,2	8.780.030	78,0
Neregistrirani prihodi	3.372.966	35,4	3.147.362	31,9	3.059.846	29,6	2.766.430	25,8	2.471.444	22,0
Potencijalni GDP	9.515.113	100,0	9.869.993	100,0	10.333.720	100,0	10.709.089	100,0	11.251.474	100,0

d) Broj zaposlenih u FBiH i broj neregistrovanih zaposlenih van FBiH

Tabela br. 4

	1999		2000		2001		2002		2003	
		u%		u%		u%		u%		u%
Broj zaposlenih u FBiH	407.754	71,6	410.808	71,7	407.199	71,5	394.132	70,9	387.381	70,5
Broj zaposlenih van FBiH	162.000	28,4	162.000	28,3	162.000	28,5	162.000	29,1	162.000	29,5
Stalno zaposleni	569.754	100,0	572.808	100,0	569.199	100,0	556.132	100,0	549.381	100,0

¹ Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

3. Neformalna (siva) ekonomija

3.1. Metod distorzije

Tabela br. 1

u 000 KM

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
GDP	6.142.147	6.722.631	7.273.874	7.942.659	8.780.030*
NOE	5.684.905	5.173.960	4.667.958	3.492.477	2.772.620
NOE u %	92,6	77,0	64,2	44,0	31,6

* Procjena GDP-a za 2003. godinu

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Kod metoda "**distorzije**" primjećujemo smanjenje neformalne (sive) ekonomije što je posljedica povećanja privrednog rasta koji se odrazio na povećanje prosječnih plaća i mirovina kao i štednje građana. Pojačana poreska kontrola dala je željene rezultate u povećanju legalnih tokova novca.

3.2. Metod ponude na tržištu rada

Tabela br. 2

u 000 KM

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
GDP	6.142.147	6.722.631	7.224.079	7.846.092	8.400.000*
NOE	5.002.343	5.438.630	5.879.837	6.447.323	6.924.703
NOE u %	81,4	80,9	81,4	82,2	82,4

* Procjena GDP-a za 2003. godinu

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Kod metoda "**ponude na tržištu rada**" došlo je do postupnog povećanja neformalne (sive) ekonomije zbog povećanja broja nezaposlenih. To je posljedica neadekvatnog poslovnog ponašanja menadžmenta u privatiziranim firmama koji nisu ispunili zadate uslove prije preuzimanja vlasništva, pa je došlo do otpuštanja određenog broja radnika. Federalno ministarstvo odbrane putem otpremnina smanjio je broj vojnika za 10.000 što je dodatno uticalo na povećanje nezaposlenosti. Na tržištu radne snage u 2004. godini očekujemo radikalne reforme koje će u većem obimu neregistrirano zapošljavanje prevesti u područje registrovanog zapošljavanja, čime će se smanjiti rad na crno.

3.3. Metod obrta novčane mase

Tabela br. 3

u mil. KM

	1999.	%	2000.	%	2001.	%	2002.	%	2003.	%
Agregat ponude	14.602	100,0	15.500	100,0	16.429	100,0	17.813	100,0	19.188	100,0
Vrijednost obima transakcija preko banaka	9.159	62,7	10.965	70,7	12.297	74,8	16.432	92,2	17.739	92,4
Razlika	5.443	37,3	4.535	29,3	4.132	25,2	1.381	7,8	1.449	7,6

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Kod metoda "**obrta novčane mase**" upoređujući agregat ponude sa vrijednošću obima transakcija preko banaka primjećujemo disparitete, koji su naročito bili izraženi u periodu 1999-2001. godine. Taj trend (najvjerovatnije unutrašnjih dugova) postepeno se stabilizuje u periodu 2002-2003. godine, kada on iznosi od 7,8 do 7,6%. Ukupno ponuđene robe u 2003. godini u ekonomskom sistemu realizovale su se 92,4% preko bankarskog sistema FBiH, a nerealizovani dio od 7,6% su kupljene robe ali nisu plaćene. Međutim procenat nenaplativosti u posljednje dvije godine govori o posebnom obliku neformalne ekonomije u trgovinskoj politici, gdje odnosi nisu razriješeni do kraja, jer problem naplativosti treba da se rješavaju na trgovačkim sudovima (prinudna naplata) koji u FBiH nepostoji. Ovdje nije obrađeno pranje novca, koje je poseban problem, jer nenaplativost 7,6% i procjena pranja novca od 10%, u ekonomskom sistemu čini još veći problem.

4. Obrazovanje

Osnovno, srednje i visoko obrazovanja u FBiH

Tabela br. 1

Školska godina	OSNOVNO OBRAZOVANJE (Redovno i pecijalno)			SREDNJE OBRAZOVANJE			VISOKO OBRAZOVANJE		
	Škole	Učenici	Nastav.	Škole	Učenici	Nastav.	Škole	Studenti	Nastav.
1997/1998.	1020	273042	12681	207	97371	6532	43	34477	1310
1998/1999.	1059	285876	13542	209	110369	7151	48	39273	1492
1999/2000.	1080	281596	13925	210	111910	7127	50	43839	1687
2000/2001.	1086	259036	13294	206	113272	7432	51	47242	1917
2001/2002.	1109	252262	13946	205	116238	7642	51	48866	1987
2002/2003.	1066	243204	13515	207	115918	7688	55	51771	1965
2003/2004.	1075	247590	13735	208	114428	7703	55	53985	1994

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Osnovne karakteristike stanja u obrazovnom sektoru su:

- Nedostatak određenih obrazovnih profila sposobnih da brzo i efikasno reagiraju na potrebe tržišta rada;
- Veliki broj zakona koji regulišu ovu oblast (politika, zakonska i finansijska regulativa su u isključivoj nadležnosti kantona);
- Nedovoljan nivo finansijskih sredstava;
- Nepostojanje obrazovnih standarda;
- Nastavni planovi i programi neprilagođeni su zahtjevima razvijenog društva;
- Zastarjela oprema;
- Nesklad između inicijalnog obrazovanja nastavnika i stvarnih potreba nastavne prakse;
- Programi obrazovanja odraslih nisu inovirani od prije rata;
- Nedostaje odgovarajuća infrastruktura za obuku, prekvalifikaciju i dokvalifikaciju odraslih.

4.1 Osnovno obrazovanje

Škole, učenici i nastavnici u školskoj 2003/2004. godini

Tabela br. 2

Kanton	Škole	Učenici	Nastav.	Broj učenika po jednoj školi	Broj učenika po jednom nastavniku	Broj učenika na 1000 stanovnika
USK	162	31.315	1.567	193	20	100
POK	22	3.792	206	172	18	90
TK	222	57.735	3.140	260	18	110
ZDK	206	45.684	2.551	222	18	110
BPK	17	3.051	204	179	15	90
SBK	154	30.864	1.627	200	19	130
HNK	133	23.541	1.506	177	16	110
ZHK	76	10.474	624	138	17	130
SAK	89	39.669	2.390	446	17	100
LIV	59	6.650	447	113	15	80
FBiH	1.140	252.775	14.262	222	18	110

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Prema procjeni učešća populacije 7-14 godina u ukupnom stanovništvu Federacije Bosne i Hercegovine, obuhvat generacije osnovnim obrazovanjem iznosi oko 95%, što nije u potpunosti zadovoljavajuće s obzirom da je osnovno obrazovanje zakonom obavezno. Prosječno opterećenje jednog nastavnika je 18 učenika i u okviru je pedagoških standarda, iako se može primijetiti da ta opterećenost varira od kantona do kantona. Osnovno obrazovanje u globalu karakteriše:

- Neadekvatno obrazovanje studenata –budućih nastavnika u praksi u osnovnoj školi;
- Još uvijek prisutan broj nestručnih nastavnika, (posebno engleskog jezika, matematike i informatike) za koje se procjenjuje da ih ima oko 10% u Federaciji BiH;
- Nepotpun obuhvat djece osnovnim obrazovanjem, a posebno ugroženih grupa kao što su romska populacija, ženska populacija u ruralnim područjima, izbjeglice i raseljena lica;
- Neadekvatan društveni i materijalni status nastavnika.

4.2. Srednje obrazovanje

Škole, učenici i nastavnici po kantonima u školskoj 2003/2004. godini

Tabela br. 3

Kanton	Škole	Učenici	Nastav.	Broj učenika po jednoj školi	Broj učenika po jednom nastavniku	Broj učenika na 1000 stanovnika
USK	22	13.143	795	597	17	40
POK	2	1.863	130	932	14	40
TK	35	25.682	1.496	734	17	50
ZDK	37	19.749	1.410	534	14	50
BPK	3	1.353	90	451	15	40
SBK	26	13.448	827	517	16	60
HNK	30	10.845	894	362	12	50
ZHK	7	3.485	243	498	14	40
SAK	38	22.187	1.593	584	14	60
LIV	8	2.673	225	334	12	30
FBIH	208	114.428	7.703	550	15	49

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Srednje obrazovanje je najsloženiji nivo obrazovnog sistema, iako nije obavezno. Procjenjuje se da je ovim vidom obrazovanja obuhvaćeno oko 57% omladine, što nije zadovoljavajuće. Raspon školovanja je od dvije do pet godina, a najčešće traje tri odnosno četiri godine. Osim niskog obuhvata generacije, srednje obrazovanje takođe karakteriše:

- Nedovoljna samostalnost u kreiranju i realizaciji sadržaja nastavnih programa;
- Neadekvatan omjer škola stručnih zanimanja i gimnazija (sadašnji omjer je 80:20, dok je omjer u zemljama razvijene Evrope 50:50);
- Nepovezanost obrazovanja sa tržištem rada;
- Zastarjeli nastavni planovi i programi;
- Neadekvatna obuka i stručno usavršavanje nastavnika;
- Zastarjela infrastruktura škola.

4.3. Visoko obrazovanje i naučnoistraživački rad

Broj studenata, magistara i doktora nauka po univerzitetima u FBiH

Tabela br. 4

Univerzitet	Godina	Studenti	Magistri	Doktori nauka
SARAJEVO	2001	30966	83	22
	2002	30939	137	36
BIHAĆ	2001	3600	4	
	2002	3930	6	
TUZLA	2001	7294	58	16
	2002	8455	32	9
MOSTAR	2001	2623	3	
	2002	3219	2	3
SVEUČ. MOSTAR	2001	4383	5	2
	2002	5228	4	4
FBiH UKUPNO	2001	48866	153	40
	2002	51771	181	52

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Osnovne karakteristike visokog obrazovanja su:

- Do sada nije postojao širi državni, a posebno federalni okvir zajedničke politike;
- Nisu postojali ni zajednički standardi za priznavanje ili akreditaciju univerziteta, niti mehanizmi uzajamnog priznavanja univerzitetskih diploma u BiH (za očekivati je da će situacija biti poboljšana nedavnim potpisivanjem Bolonjske Deklaracije);
- U Federaciji postoji jak podsticaj i tendencija da svaki kanton formira svoje fakultet;
- Naučnoistraživački rad na fakultetima je nerazvijen.
- Naučnoistraživačka djelatnost u Federaciji BiH je u globalu nerazvijena, uprkos činjenici da je broj magistara i doktora nauka veći nego prije rata;
- Većina naučnih instituta je devastirana materijalno i kadrovski;
- Naučnoistraživački rad na fakultetima je minoran.

4.4. Finansiranje obrazovanja

Tabela br. 5

KANTON	Uk. broj učen. osnov. i srednj. škola	Broj studen.	UKUPNO Učenici i studenti	Budžetski rashodi za finansiranje aktivnosti obrazovanja	Rashodi po učen. osnov. i srednj. škola	Rashodi po učen. i studen.	Rashodi po učen. i studen. FBIH=100
USK	43498	3930	47428	48.096.710	1106	1014	86
POK	5590	-	5590	6.821.732	1220	1220	103
TK	81666	8455	90121	89.519.807	1096	993	84
ZDK	64545	1160	65705	67.025.392	1038	1020	86
BPK	4268	-	4268	4.699.054	1101	1101	93
SBK	42662	-	42662	35.266.060	827	827	70
HNK	33581	3219	36800	44.808.457	1334	1218	103
ZHK	13793	5228	19021	19.389.099	1406	1019	86
SAK	60355	29779	90134	159.543.539	2643	1770	150
LIV	9164	-	9164	10.642.412	1161	1161	98
FBIH	359122	51771	410893	485.812.262	1352	1182	100

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Finansijsku situaciju u obrazovanju karakteriše:

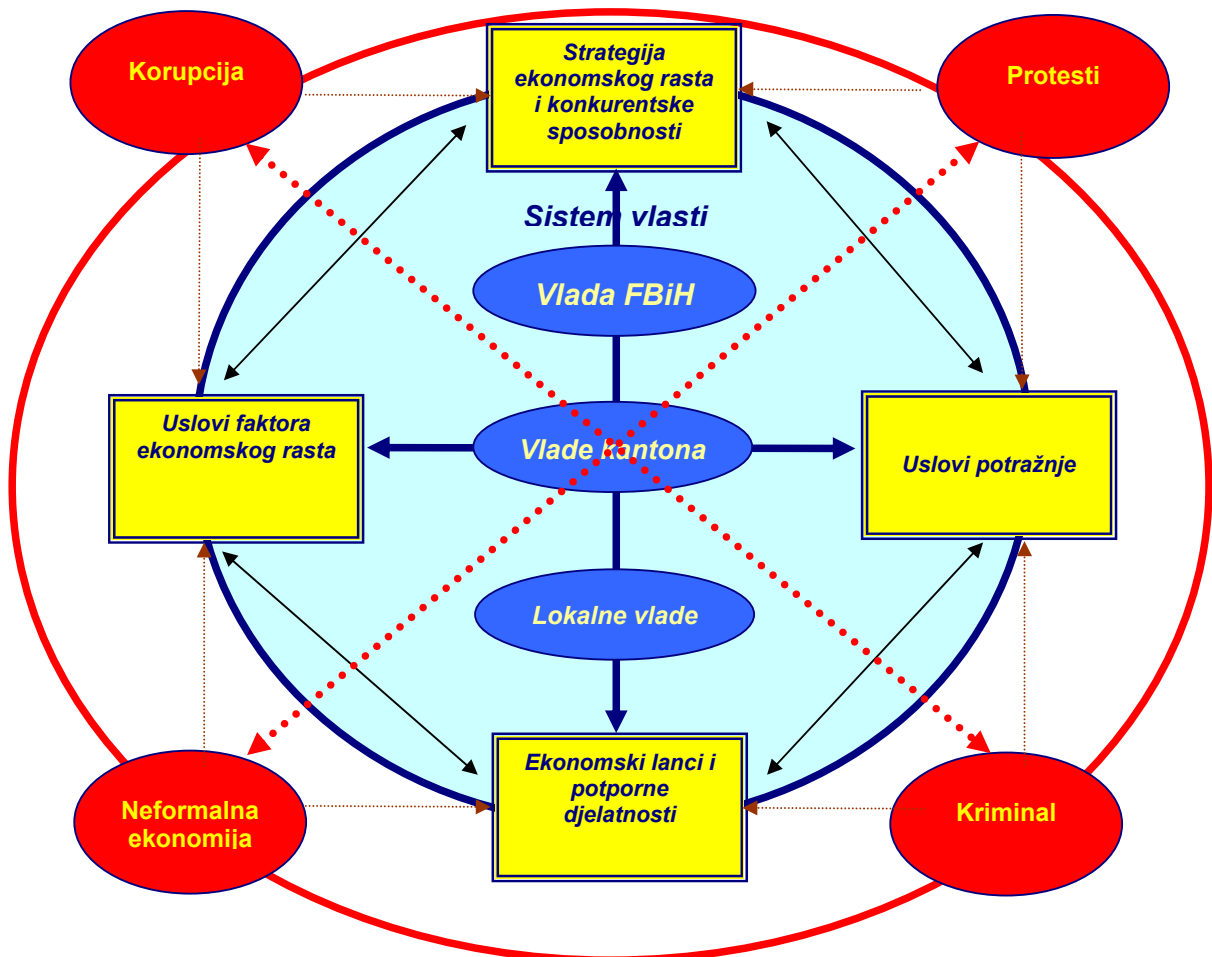
- Nivo izdvojenih budžetskih sredstava, iako visok kao udio u GDP, nedovoljan je za finansiranje kvalitetnog obrazovanja;
- Budžetska izdvajanja su neujednačena na nivou kantona;
- Sredstva se uglavnom troše na plate i naknade zaposlenih u obrazovanju, a samo mali iznos za tekuće operativne troškove i komunalne usluge;
- Kapitalne investicije su poslijeratnom periodu finansirane uglavnom iz donatorskih sredstava;
- Održivost sadašnjeg načina finansiranja ugrožena je ubrzano opadajućim budžetskim prihodima i smanjenjem međunarodne pomoći.

5. Umjesto zaključka

5.1. Bez stabilnog i funkcionalnog ekonomskog sistema u FBiH kao dijela cijeline ekonomskog sistema BiH nije moguće obezbjeđiti **ekonomski rast**.

Stabilnost i funkcionalnost ekonomskog sistema obezbjeđuje **sistem vlasti u FBiH**. Taj sistem je i sam nefunkcionalan, pa je teško očekivati da obezbijedi punu stabilnost i funkcionalnost ekonomskog sistema. Nedostaju nam bitne karakteristike funkcionalnosti: **vertikalna usmjerenost** i **horizontalna koordinacija**.

Ekonomski sistem i sistem vlasti

Logično je da se stabilizacija i funkcionalnost sistema vlasti u vremenu dograđuje i što se i čini u FBiH. Sigurno je jedno što će razne **pojave** koje se događaju dnevno znatno uticati na efikasnost ekonomskog sistema. Pojave nećemo nabrajati one su navedene, kroz zaključke, a značajne su za ekonomski sistem.

5.2. EKONOMSKI RAST

- I pored niza teškoća uočenih u periodu od 1999-2003. godine evidentna je konsolidacija strukture GDP-a, što je veoma značajno, ali i njena vrijednosna stabilizacija. To «sređivanje» koje karakteriše i strukturu i vrijednosne izraze upućuje na tvrdnju da je otvoren **proces stabilizacije**, što je osnovni preduslov budućeg **dinamičnog razvoja**.
- Pokrivenost agregata ponude i tražnje je **uravotežena**, što ima svoj odraz na tržištu kroz stabilnost cijena (prosječan rast cijena na malo u periodu 2000-2003 iznosi 0,7%). Pokrivenost agregata ponude i tražnje iznosila je od 88,9% u 1999. godini do 97,8% u 2003. godini. Međutim, mnoge pojave na tržištu upućuju da u 2004. godini moramo uložiti napore na **pravnoj regulaciji** ovog područja. Kroz donošenje **Zakona o trgovini, Zakona o kontroli uvoza roba** (posebno visoko tarifnih roba), **Zakona o ugostiteljstvu i hotelijerstvu i Zakona o turističkom posredovanju**.
- Kad su cijene na malo u pitanju, a obzirom na njihov trend kroz posmatrani vremenski period, smatramo da **Zakon o kontroli cijena** (Sl. Novine FBiH br. 2/95) **treba napustiti** i ostaviti slobodno formiranje cijena, jer kretanja ukazuju da je flukvacija skoro beznačajna, i da tržište kontroliše cijene.
- Kod sistema nadnica potrbno je preći na **obračun bruto plata**, a doprinose pretvoriti u poreske obaveze. Zakonom se utvrđuje obavezne stope uplata za penziona i zdravstveno osiguranje, i osiguranje za zapošljavanja. Ovo predpostavlja temeljitu reformu sistema penzionog i zdravstvenog osiguranja, i osiguranja zapošljavanja. U sistemu osiguranja postoji jedna zakonska stopa i niz dobrovoljnih stopa osiguranja na 10, 20, 30 godina.
- Smatramo da konsolidovani javni prihodi i rashodi u 2004. godini treba da ostanu na nivou iz 2003. godine uz nužne intervencije kod javnih fondova, reformu penzionog osiguranja, gdje se doprinosi **pretvaraju u poreske obaveze** sa minimalnim stopama i dobrovoljnim stopama, ali kao obavezna štednja osiguranika na 10, 20 i 30 godina, kako bi on po završetku svog radnog vijeka imao mirovinu po dva osnova: kao minimalnu stopu koju je uplaćivao i rentu po osnovu vlastite štednje.
- Pošto se Fond za zapošljavanje pokazao neefikasnim, a sredstva nisu mala, potrebno je sredstva preusmjeriti u razvoj obrta i poduzetništva na lokalnom nivou.
- Takođe, Vlada FBiH treba **izvršiti reviziju** rada Zavoda za zapošljavanje FBiH jer prema evidenciji nemamo rasta zaposlenosti.

5.3. FINASIJSKO TRŽIŠTE

- Primarno finasijsko tržište smatramo potpuno konsolidovanim. Krajem juna 2003. godine u BiH je poslovalo 37 banaka, 27 u FBiH i 10 u RS, sa rastom kapitalnih računa banaka.
- U prvom polugodištu 2003. godine kapital komercijalnih banaka BiH iznosio je 1.227,2 miliona KM, od toga se 950,2 miliona KM odnosi na kapital FBiH i 277,0 miliona KM na kapital RS.
- Evidentna je tendencija smanjenja kamatnih stopa, a povećanja kreditne mase.
- I ako rade kratko vrijeme u BiH su dvije berze vrijednosnih papira ostvarile u 2003. godini ukupan promet od 20 miliona KM.
- **Vlada FBiH neće vršiti reviziju Ugovora o prodaji preduzeća**, jer to je posao tužilaštva i sudstva u FBiH, već reviziju rada kantonalnih agencija za privatizaciju u periodu 1997-2003. godine kako bi se utvrdile eventualne zloupotrebe u korištenju sredstava dobivenih prodajom preduzeća bilo u finansiranju troškova agencije, ili usmjerenih u novo zapošljavanje. Statistički podaci govore da je prosječna stopa zapošljavanja bila -1,3%.
- **Sva privatizacija u 2004. godini treba da se organizuje i provodi preko Agencije za privatizaciju FBiH**, a treba da prestane rad kantonalnih agencija.

5.4. NEFORMALNA (SIVA) EKONOMIJA

- Neformalna (siva) ekonomija obuhvata oko 30% poslovnih aktivnosti u ekonomskom sistemu FBiH, čime za taj isti procenat umanjuje mogući GDP. Većina tih aktivnosti je zakonom dopuštena, a nema razloga da se i ne legalizira. Manji dio te ekonomije su aktivnosti također zakonom dozvoljene, ali utjecaje putem korupcije pa i kriminala mora se represivnim mjerama eliminisati ili prevesti u formalni ekonomski sistem.
- To je posebno evidentno u prometu nafte i naftinih derivata, duhana i duhanskih prerađevina, alkoholnih pića, jednom rječju visoko tarifne robe. Ne samo da je neregistrovan promet, već imamo skrivene ili tajne prerade i proizvodnju.
- Smatramo da se samo **Zakonom o uvozu** ovih roba može se represivno djelovati, a stvarnom legalizacijom rada, koji je zakonom dopušten, može se dobiti oko 20.000 novih radnih mjesta ili 60.000 novih zaposlenih.

5.5. OBRAZOVANJE

- Održivost sadašnjeg načina finansiranja ugrožena je ubrzano opadajućim budžetskim prihodima i smanjenjem međunarodne pomoći. U takvoj situaciji biće neophodno da se obrazovne institucije **-posebno na akademskom stupnju-** više orijentišu na tržište, ali i na druge vidove obezbjeđivanja sredstava za poboljšanje standarda škola i nastavnika (fund raising, sponzorstva, konsultantske i druge usluge, prezentacije, donacije i dr.)
- Na taj način bi se brže aktivirao i naučno-istraživački rad, a time i dao posticaj privredi na stvaranju kapitala (inovacije, novi proizvodi, nove tehnologije..). i novo zapošljavanje mladih kadrova na naučno-istraživačkim projektima.

5.6. EKOLOGIJA

- Ekološku zaštitu kao bitan segment ekonomskog sistema nismo obradili, jer nam nisu bile dostupne kvalitetne informacije, a svjedoci smo da se na tom području odvijaju čitav niz aktivnosti koje su finansirane iz donacija (deminiranje, vodoopskrba, vodozaštita, zaštita od požara i dr.).
- Smatramo da je nužno uvesti naknade za ekozaštitu koju bi plaćali svi koji koriste u svom radu sredstva koja zagađuju okolinu, kao što su : zagađenje zraka, transport opasnih materijla, odlaganje otpada na nedefinisanim lokacijama, razni uzročnici požara, devasacija i dr. U tom smislu nužno je donijeti **Zakon o transportu opasnih materija putem željeznice** (nafta i naftni derivati, kiseline, eksplozivi...)

Federalni zavod za programiranje razvoja
Alipašina 41, 71000 Sarajevo
Tel: 667-272
web stranica: www.fzzpr.gov.ba
e-mail: info@fzzpr.gov.ba